

www.e-rara.ch

**Joh. Henrici Heideggeri rashe-avot, Sive De Historia Sacra Patriarcharum
Exercitationes Selectæ**

Heidegger, Hans Heinrich

Tiguri, MD CC XXIX

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: III F 88

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-94552>

Exercitatio quarta de Adamo et Eva.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

summatum non potuisse Patriarchas cælo donari. Nam diferta est affirmatio Pauli: *Decebat ipsum, propter quem & per quem sunt omnia, multis filiis in gloriam introductis, principem salutis ipsorum per passiones consummare*, Hebr. II. 10. Primum igitur multi filii in gloriam introducti. Post illos jam introductos demum consummandus salutis Princeps. *Sexto* Deus Patriarchis promisit, se ipsis & semini illorum futurum in Deum, Genes. XVII. 7. At qui illos reliquit in carcere, non fuit eis in Deum, nempe bonum, misericordem, iustificatorem, glorificatorem. Nam locutio illa cum sit fœderalis, non potest non beneficia cœlestia complecti. *Septimo* Jobus non semel spem proximæ post mortem salutis testatur, cap. VI. 8, 9, 10. *Utinam veniret petitio mea, & vellet Deus & comminueret me: solvat manum suam & absolvat me: & erit adhuc consolatio mea.* cap. XIII. 15, 16. *Ecce occidat me. Etiam ipse mihi saluti est. Nam non coram ipso hypocrita veniet.* Confer. c. XIX. 25, 26, 27. & XXVII. 8. *Octavo* ipsum videri in Patriarchis, quale difertè notatur in Jacobo Genes. XLVII. 9. arguit spem vitæ melioris, quam sanè non præstitit magis carcer, quam ipsum vitæ temporalis curriculum. Denique ante mortem suam Christus docet, Patriarchas regnum cœlorum incoluisse, Matth. VIII. 11, 12. Luc. XIII. 28. & XVI. 23. Et fideles N. T. notat Paulus accedere ad *spiritus iustorum consummatorum*, Hebr. XII. 23. Accedunt autem in cœlum. Proinde Patriarcharum spiritus *iusti* jam erant in cœlo, consummandi tamen in gloria quoad causam ejus perfectam, in plenitudine temporis per Christum.

EXERCITATIO QUARTA

DE

ADAMO ET EVA.

Breviarium.

Transitur ad tractationem *אדם* de Patriarchis, ac in specie de Adamo & Eva. 1. Adam ab *אדמה* Terra *παράδεισος* & *אדם* *πύργος*. 2. Lusus Cabbalistarum, Baal Hathurim, Cypriani, Augustini circa vocem Adam. 3. Mulier Adami vocata virissa, *אדם*. 4. Eadem post promissionem vocata *חווה* Eva. Ratio etymi ventilatur, & ostenditur à vita spiritali sic nuncupatam. Ruperti Tuitiensis absurda opinio. 5. Notantur lusus Hebraeorum & Breviarii Romani circa vocem *חווה* & Ave. 6. Cur Deus sexto demum die hominem creaverit, inquiritur. 7. Verba faciamus hominem, esse *ἐγκυβησεως* non *βελγης*. 8. Patriarchis dogma de SS. Trinitate non fuisse incompertum, & notitiam ejus pertinuisse ad imaginem Dei. 9. Philonis Judæi hæsitantia circa orationem illam faciamus hominem, & ejusdem prava detorsio. 10. Ad limam revocantur varie illius loci Judæorum interpretationes, Saadiæ Josephi, Kimchii, R. Fochanan, Maimonidis, Farchii, Abenezræ. 11-15. *Quid פמליא?* 12. An creatura potuerit esse socia creationis Adami? 13. Adamum conditum esse ultimo Octobris, anno periodi Juliane 730. Thalmudicorum circa distributio-num diei sexta nugæ. 15. Adamum creatum videri in agro Damasceno. 16. Adami

Adami corpus האדמה עפר מן הָאָדָמָה pulvis ex terr. i. *Causa formositatis corporis Adami* ex Philone. 17. Refelluntur, qui quintam essentiam seu cœlestem materiam necessariam fuisse ad corporis hominis fabricam tradidere. 18. An primus homo fuerit androgynus? 19. *Qua statura, qua ætas creati Adami fuerit?* 20. An corpus Adami fuerit giganteum? Thalmudicorum de ea re prodigiosa opinio. 21. *Eva creatio ex costa.* Cajetani error. 22. An Eva in Paradiso creata? 23. *Creatio anima rationalis.* Cur Deus hominem condiderit rationalem? Refellitur Philo. 24. An cum Deus inspiravit animam, eam decerpserit & dissecuerit ex sua essentia? 25, 26, 27. *Quomodo spiritus inflatus באפי in nares ejus?* Quid נשמרה 28, 29. *Creatio animæ ex Mose probatur, & Perronius refellitur.* 29. Cur Moses creationem animæ Evæ reticuerit? Quid עזר כנגדו? 30. *Animam homini datam fuisse spirituales,* 31. *Immortalem.* 32. *Imago & similitudo quid differant?* 33. Circa imaginem Dei notatur error Farchii, Authoris Nizachon, Maimonidis, caterorum Judeorum in Midrasch Tillim. 34. Explicatur imago Dei & probatur rectitudo tum mentis tum voluntatis in primo homine. 34, 35, 36. *Primum hominem fuisse sub fœdere Dei probatur.* 37. *Adamum fuisse primum hominem probatur contra Peyrerium.* 38. *Paradisi vox an Persica? An Græca? An Hebraica?* 39. *Variorum de situ Paradisi errores notantur.* 40. *Paradisum non fuisse in Mesopotamia situm.* 41. *Paradisum fuisse situm in terra sancta à lacu Gensar usque ad Sodomiticam regionem, novem argumentis probatur.* 42. *Paradisus cujus rei symbolum fuerit?* 43. *Dominium homini concessum qua in re situm?* 44, 45. *Animalia ad esum concessa.* 46. *Arbor scientiæ boni & mali cur interdicta? cur sic vocata?* 47. *Qualis fuerit? Arbor vitæ cujus rei Sacramentum?* 49. *Status innocentie adumbratus.* 50. *Nominum impositio arguit sapientiam Adami. An facta secundum naturam animantium?* 51. *Adami Propheticus spiritus.* 52. *Causæ lapsus quæ fuerint?* 53. *An Deus?* 54. *An libertas primi hominis?* 55. *An mutabilitas? An decuerit Deum creare hominem mutabilem?* 56. *An serpens bestia in Paradiso locutus?* 57. *An per serpentem locutus demon?* 58. *Quæ Eva sustinuerit colloquium serpentis?* 59. *Diaboli sophismata in tentatione Evæ.* 60, 61. *Peccatum Evæ.* 62. *Quod fuerit ejus initium? Peccatum Adæ.* 63. *An peccatum Adami fuerit veniale?* 64. *Citantur ad judicium.* Quid לרוח היום? *Pœna serpentis. An ante lapsum erectis pedibus fuerit?* 65. *Sententia in Diabolum lata. Pœna Adami, Evæ;* 66. *Antiquatio fœderis operum quoad potentiam justificandi.* 67. *Quoad potentiam condemnandi, ubi de fœdere gratiæ & promissione.* 68. Quid עזר כתגוה *Adamum in Paradiso sacrificasse.* 69. *Adam ex Paradiso pellitur. Cur Deus prohibuerit vesci de arbore vitæ? Quid Cherubim & gladius versatilis?* 70.

Quo tempore pulsus Adam & quem in locum? 71. De Adami studiis in exilio. An pœnitentia alta salvatus. 72. Adami longævitas, mors, sepultura. 73. Historiæ protoplastorum rudera in scriptis gentilium fusè ostenduntur. 74-82.

I. Uæ circa Ecclesiam Patriarcharum cognitu in universum sunt digna vel necessaria, hæctenus à nobis delibata sunt, & obiter decursa. Animus est nunc singula persequi, & quæ ad historiam vel œconomia, vel politica, tum Civilis tum Ecclesiasticæ Patriarcharum pertinere videbuntur, eo ordine, quem divi Mosis narratio ministrabit, paulò fusiùs edisserere. Neque iniquè ferendum erit, si quæ in superioribus attigimus, diversis occasionibus, ut illæ se aptabunt, ad disquisitionem denuo sevocabuntur. Dabimus enim operam, ut quæ hæctenus paucis & Istringendo, ac instar illorum, qui Colossorum magnitudinem vel in exiguo exprimunt annulo, carpere debuimus, suis quæque propriis & nativis locis inserta reddantur & infigantur altius. Inpræsentiarum igitur primum in mundo par conjugum, *Adamum* & *Evam* lustrabimus, ut producti in hanc lucem sint; ut vixerint felices; ut perdiderint fortunam; ut redierint in gratiæ cœlestis sinum; ut fato denique functi fuerint. A nominibus tamen exordiendum.

II. Adam viro primo nomen fuit, inditum ipsi ab אָדָם sive *terra rufa* כִּי מִמֶּנָה לָקַח quia ex ea sumptus erat, Genes. III. 19. Agnoscit hanc etymologiam etiam Baal Hathurim: אָדָם הָאָדָם אֲוִתִּיּוֹת אָדָמָה שֶׁבְרָאוּ מִן אָדָמָה *Hadam sunt literæ Adamah, quia Deus eum creavit ex terra.* Hinc & Josephus Antiq. l. 2. πύρρὸς Ἀδάμ, ἐπειδὴ περὶ δὸς τῆ πύρρᾶς τῆ Φυογενεσις ἐγενήθη, *Rufus Adam, quia è terra rufa macerata formatus.* Hefychio & Procopio Ἀδάμα ἐστὶ περὶ θενικῆ γῆ, *terra virgo.* Talem enim omnem terram rufam esse existimaverat etiam Josephus. Ergo etiam πύρρᾶν vocat παρθένον καὶ ἀληθινὴν, *virginem & puram.*

III. Non tantum Judæi, sed & Christiani in nomine אָדָם *Adam* mysterium aucupantur. Kabbalistæ quidem, homines malè curiosi in eo nomine invenerunt גִּלְגֻל הַנַּפְשׁוֹת *revolutionem animarum.* Nempe ex dictionis illius אָדָם tribus literis per eam speciem Kabbalæ, quam vocare solent *Notaricon*, fecerunt אָדָם רִוֵד מֹשִׁיָה *Adam, David, Messias.* Atque hinc concludunt, Adami spiritum in Davidem, Davidis in Messiam migrasse. Quos res suas sibi habere & plorare meritò jubemus. At Baal Hathurim paulò sanius alludit אָדָם נֹוֹטְרִיקוֹן אַפְרֹדִיטִי מֵרִוֵד *Adam est per Notaricon cinis, sanguis & fel.* Nempe constare singulos homines ex hisce tribus. Vetusti verò Patres aliud mysterium in animo habuerunt. Nam Cyprianus, vel si quis alius est author Libri de *Sina & Sion* adversus Judæos, & Augustinus Tract. 9 & 10. in Johannem existimant, quatuor literas, quibus Adam constat, si Græcis literis scribatur, designare quatuor orbis partes, propterea quòd harum partium literæ initiales eadem sint, quæ in nomine Ἀδάμ. Nam Ἀνατολή dicitur *Oriens*, Δύσις *Occidens* Ἰουὰ *Septentrio*, Μεσημβρία *Meridies.* Ex his enim quatuor orbis partibus sumptam esse terram, è qua formatus fuit Adamus. Et in eadem quatuor terræ partes posteritatem Adami distribuendam esse. Quæ omnia cùm à Spiritu S. non sint insinuata, quantum quidem vel umbra rationis constet, relinquenda suis authoribus putamus.

IV. Mulieri creatæ Adamus quidem principio imposuit nomen אִשָּׁה *virissa, virago*, quia sumpta אִשָּׁה *ex viro*, Genes. II. 23. Symachus ut benè exprimeret hanc sententiam, teste Hieronymo in Quæst. Hebr. אִשָּׁה transulit ἀνδρίδα. Ita enim Mosen vertit: ἡ αὕτη κληθήσεται ἀνδρίς, ὅτι ἐκ τῆ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη. *Hec vocabitur virago, quia ex viro suo sumpta est.* Hoc melius quàm Hieronymi *virago.* Nam virago non quælibet fœmina est, sed virilis animi mulier.

V. Post auditam promissionem, quæ protoplastos postliminio erexit ad spem salutis, vocavit eandem mulierem Adamus חַוָּה *Chavah, Eva*. Ratio nominis extat Gen. III. 20. חַוָּה כִּי הִיא הָיְתָה אִמָּה לְכָל הַחַיִּים quia ipsa facta est mater omnis viventis. Nempe crediderat promissioni divinæ adeoque prima spiritualiter revixit, & mater facta est omnis viventis spiritualem vitam, tum *vivificantis*, qui Christus est, tum *vivificati*, qui sunt fideles omnes: hunc enim sensum esse, ne propter vitam animaleam ita nuncupata fuisset credatur, abundè probavimus Exerc. 3. 32. Addo nunc haud obscurè Evam factam esse ipsius etiam Adami *viventis* matrem, cum dicitur *mater omnis viventis*. At mater Adami quoad vitam animaleam esse non potuit. Quoad spiritualem potuit, siquidem prior promissionem divinam, quod probabile, est amplexa. Tum illud *Vau* in וִיקָרְנֶהָ v. 20. videtur esse *consecutivum*, & *connexivum*. Raro enim adhiberi solet, ubi res distinctæ ponuntur. Si consecutivum est, tum omnino illa impositio nominis *Eva* secuta est ex audita Dei promissione, & per fidem applicata. Quomodo facile intelligitur, ob solam vitam spiritualem Evam appellatam & *viventem*, & *viventium matrem*. Et sanè cum post lapsum omnis animalis vita fuerit exercita, & mors veriùs quàm vita, & ὄνομαζουσα illa successerit iudicio mortis & prædictioni reductionis in pulverem, apertum est potius illam Adamum appellaturum *morientem* quam *viventem* fuisse. Quæ ratio Rupertum Tuitiensem perpulit, ut author esset planè absurdæ & Adamo iniquissimæ sententiæ. Putat enim, Adamum ex ingenti superbia, animique pervicacia divinam mortis sententiam adversus se prolatam aut non credentem aut contemnentem, appellasse uxorem suam *Evam*, matrem viventium, ut qui mortem non extimesceret, & æquè se vitæ compotem futurum crederet, ac si nunquam peccasset. Nempe expedire se non potuit, qui potuerit vivens appellari, quæ per sententiam Dei adjudicabatur morti. Atqui facile nodum solverat, si de spiritali vita in promissione obtenta cogitavisset.

VI. Hebræi neglecta vera etymologia, quam ipse nobis Moses præivit, ad pudendas delabuntur, in præiudicium sequioris sexus, allusiones. Hinc חַוָּה derivant à חַוָּה quod Hebræis & Chaldæis est *garrere, loqui*. Tanquam à garrulitate nomen ipsi impositum foret. Fingunt, decem cados colloquiorum cælitus delapsos, ex quibus novem mulieribus cesserint. Alii etiam atrocius sentiunt, Evam חַוָּה dictam quasi חַוָּה *serpentem*, quia toti generi humano perniciem attulit. Ineptior lusus est Mariolatrarum, qui *Ave* Angelicum dicunt per inverisionem ductum esse ab *Eva*, quia Maria bona contraria iis malis, quorum Eva causa fuit, protulerit. Hinc Breviarii Romani reformatores in hymno *Ave Maris* stella sic Mariam affantur: *Sumens illud Ave, Gabrielis ore, funda nos in pace, mutans Eva nomen*. Cujus frigidæ ineptiæ etiam non puduit Cornelium à Lapide, qui in Comm. ad Genes. III. 20. ita scribit: *Eva per aphæresin est Ve, per Anastrophæm Ave, quam vocem ad Mariam, cuius typus fuit Eva, Gabriel detulit*. Dixeris illos homines, qui adhuc docti videri volunt, frontem perfricuisse. Quid enim commune habet proprium nomen חַוָּה cum *Ave*? Nam nomen *Eva* corruptum esse & à Græcis Interpretibus malè redditum, quis ignorat? Deinde Angelus an B. virginem Mariam Latine affatus est? An illa idiomatis Latini gnara? Et tamen gnara fuerit, si Angelus eam Latina voce *Ave* compellavit.

VII. Jam cætera omnia almus ille rerum omnium conditor ex nihilo creaverat, cum in homine coronidem SS. Trinitas prius consilio, si ita fas piumque est de divinis loqui, quam opere est meditata. Quæ res haud dubiè latentem causam habet, quam conjecturis suis evolvere multi conati sunt. Sed arduum non est rei istius rationem investigare. Reputanti enim ordinem creationis apparebit, Deum ab imperfectioribus ad perfectiora progressum esse. Rectè Philo ὁ ἐπιχριστοποιός, p. 14. ἐν τοῖς ἁγίοις μέ-
 εὐχόμενοις τῆς ἡδονῆς ἔστιν, ἀρχαῶς μὲν ἀπὸ τοῦ φωλοτάτου * φύσιν, λήγειν δ' εἰς τὸ πάντων ἀείψον.

ἀελσον. In iis, quæ successivè fiunt, ordo hic est, ut natura incipiens à vilissimis, desinat in præstantissimâ omnium. Mirum igitur non est, si operis sui coronam & gloriam postremò produxit. Quid quod intererat, ne ante cæteras creaturas homo conderetur? ne aliquando sibi Suffenus jactaret, se mutuum operam creatori Deo in creatione collocasse. Quam rationem non incommodè urget Eliezer apud Abarbanelem, *Hominem sexto die creatum juxta id quod extat in Zohar, in Parascha Bereschit, dixisse R. Aquilam R. Eliezeri: Cur Deus benedictus non fecit hominem nisi die sexto?* Respondit R. Eliezer: *propterea ne aperiret homo os, quasi Deum juisset, in omnibus, quæ sicut creata.* Tum cæterea omnia quæ visibilia sunt, Deus creavit propter hominem, adeoque etiam creata imperio hominum subjecit. Intendit igitur Deus καλέως καὶ πρώτως creationem hominis. At conveniens erat, primò intentum postremò produci. Vera enim est regula, & in omnium sapientum operibus conspicua: *Primum in intentione postremum est in executione.* Denique etiam Deus clarè suæ bonitatis specimen statim in principio dare voluit, dum prius domicilium & suppellectilia homini adornavit, quàm eum crearet, ut in plenam possessionem statim immitti posset. Quam postremam rationem Philo Judæus eleganter tractat de *Mundi opificio* p. 17. κατὰ μέρος, inquit, οἱ ἐσιάτορες ἢ θεώτερον ἢ πρῶτον καλέσιν ἢ τὰ θεῶς βουλήν πάντα ὑπερίσσει. καὶ οἱ σὺν γυμνικῆς καὶ σκληρικῆς ἀγῶνας πένετες, πρὶν σιωπᾶσαι σὺν θεάτῃς εἰς τε τὰ θεάτῃς καὶ τὰ σὺν Διὶ ὑπερίσσει ἀγωνιστῶν καὶ θεαμάτων καὶ ἀκροαμάτων πλήθους. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ τῶν ὄλων ἡγεμῶν, οἷά τις ἀβλοκίτης καὶ ἐσιάτωρ ἀνθρώπων καλεῖν μέλων ἢ τὴν βουλήν καὶ θεωρίαν, τοῖς εἰς ἐκάτερον εἶδος θεωροῦσιν, ἢ εἰς τὸν κόσμον εἰσελθὼν ὁμοῦς ὄρει καὶ συμπόσιον καὶ θεάτῃς ἱερῶτατον τὸ μὲν ἀπάντων πλήρες ὅσα γῆ καὶ ποταμοὶ καὶ θάλαττα καὶ ἀῆρ φέρουσιν εἰς χερσίν τε καὶ δόπλαισιν. Τὸ δὲ παντοίων θεαμάτων ἂ κατὰ πληκτικωτάτας μὲν ἔχει τὰς εἰσῆς, κατὰ πληκτικωτάτας δὲ τὰς πιότητας θαυμασιωτάτας, δὲ τὰς κινήσεις καὶ χορείας ἐν τάξεσιν ἡρμοσμέναις, καὶ αἰδιμῶν ἀναλογίας, καὶ ὁμοῦς συμφωνίας. Quemadmodum convivatores non prius ad cœnam vocant quàm instructo bene convivio, & qui edunt ludos aut athletarum spectacula, priusquam spectatores vocati conveniant in theatra vel stadia, parant copiam concertatorum, earumque rerum, quæ ad oculos aurisque oblectandas pertinent: ita etiam mundi totius imperator, tanquam convivator ludorumque præfedit, vocaturus hominem ad convivium simul & spectaculum, quicquid ad utrumque pertinebat, preparavit: ut ille in mundum ingressus mox inveniret & convivium & theatrum sacratissimum: alterum refertum copiis, quas terra, fluvii, mare, ær suppeditant ad usum simul & voluptatem: alterum spectaculis, quorum tum essentia tum qualitates stupendæ sunt, nec non motus choreæque admiratione dignissime, propter ordinem convenientissimum, numerum proportionem aptissimum, cursus rectosque mirè concinnos. Huic rationi adjungit tres alias. Prima, ut homo creatus, animadverso, paratum se invenire, quicquid ad vitam necessum foret, statim disceret, fore, ut si authorem sui generis promptus imitaretur, vitam degat felicissimam, δότιως καὶ ἀταλαιπώτως ἐν ἀφθονοτάτῃ ἀξίῃ καὶ ὁποῖα τῶν ἀναγκῶν, sine dolore & sine labore in uberrimis copiis. Secunda, quia Deo pulchrum visum est, creationem incipere à perfectissimum opere corruptibili, cœlo, & finire in perfectissimum opere incorruptibili, homine. Tertia, ut homo novissimus repenti inter alios animantes existens, terrorem eis incuteret, sicque ab iis tanquam rector & dominus à Creatore datus adoretur. Unde factum postea, ut omnia etiam ferocissima animalia mansuescerent, & rabiem, qua in se invicem efferabantur, erga solum hominem mitigarent. Quibus rationibus haud frivolis sanè pretium suum constare patimur. Est enim πολυποίκιλος sapientia Dei creatoris.

VIII. Deus opus creationis Adami aggressurus dicit: *Faciamus hominem ad imaginem, & ad similitudinem nostram.* Genes. I. 26. Quam orationem Cyrillus vocat σκέψιν & θεωρίαν. Ambrosius consilio S. Trinitatis hominem creatum esse ait. Sed rectius statuitur, esse hunc sermonem ἐγκλησόντων & ὀργακῶντων, instigantis & hortantis

rantis ad absolvendum videlicet destinatum opus. Si enim sermo is foret consilii & deliberationis, haberet formam interrogationis: *Faciemusne?* Nunc habet formam decernentis. Nec rectum esset, post cætera jam transacta, Deo tribuere consilium & deliberationem de formando homine. Non enim erat tempestivum, demum quærere, utrum homo caput operis sit creandus? Cætera propter solum hominem erant bona, cujus solius usus consecrabantur. Destinaverat igitur jam ante Deus creare hominem.

IX. Testatur autem illa memoratu dignissima oratio, consilio & voluntate unatum in cælo testium creatum esse hominem. Nec dubium est, quin Moses singularem hanc pluralis numeri formulam repetierit ex communi traditione, quæ hactenus in populo Dei viguerat. Unde colligere datur, Patriarchis ante Mosen S. S. Trinitatis mysterium haud incompertum fuisse. Et consentaneum omnino erat, hac ratione homini notificare ante omnia eum qui quærendus & adorandus est, cuique sive ut creatori, sive ut sanctificatori gratiæ agendæ essent. Alioquin futurum erat, ut homo falsam de Deo opinionem imbiberet, atque ita veritatem Dei mutaret in mendacium, vel divinas virtutes abnegaret. Unde ne quidem ex toto corde Deum amare potuisset. Quæ omnia fuissent contraria illi imagini Dei, ad quam homo primus conditus. Etiam post lapsum decebat hominem non ignorare vel sanctificatorem suum, qui ipsi consummatam lætitiæ & gloriationem in se & per se ipsum donavit, vel Spiritum illum gratiæ, effectorem & donatorem fidei, amoris & timoris Dei.

X. Philo quidem tanti mysterii ignarus, quomodo intelligat verba Dei, ita ambiguus hæsit, ut in hæc verba erumperet, *de Opif. Mundi* pag. 15. ἡ μὲν ἐν ἀληθεστάτω ἀτίαν Θεὸν ἀνάγκη μόνον εἶδέναι: *Verissimam hujus rei causam* (nempe locutionis illius in numero multitudinis) *necesse est Deum solum scire.* Nempe incidit Philo in ea tempora, quibus impletum fuit illud Esajæ XLII. 19. מי עור כי אם עורי *Quis cæcus est nisi servus meus?* Cæterum affert causam τὸ ἐῦρετο σχασμῶ τῆσανλὴ καὶ διλογίαν ἑνὸς δουλοῦ, *per conjecturas credibiles rationi consentaneam.* Sic enim philosophatur. Rerum, quas Deus creavit alias nec virtutis nec vitii participes esse, ut stirpes & bruta; alias sola virtute præditas nihil habere vitii, ut stellæ, quæ sunt animalia intelligentia, vel mentes singulares nullius vitii capaces; alias denique mixtas ex utraque natura, ut homo, qui contrariorum est capax, virtutis & vitii. Primi & secundi generis substantias Deum potuisse per se ipsum solum producere, partim quia sibi cognata, partim quia nihil vitii illis inest. At hominem esse ex genere mixtorum, quæ non virtutis tantum sed etiam vitii capacia. Conveniens igitur fuisse, ut Deus quidem crearet hominem secundum admixtam meliorem partem & ideam; at eundem crearent assumpti cooperatores secundum contrariam & deterio-rem, quò sic irreprehensibiles voluntates & actiones hominis acceptæ ferantur soli Deo rectori omnium, contrariæ verò aliis sibi subditis. Hanc probabilem scilicet causam hausit Philo non ex Mose, qui post creatum jam hominem scribit, vidisse Deum omne quod fecerat, & fuisse illud טוב מאד *bonum valde*, Genes. I. 31. sed ex delicio suo Platone, qui his gemella habet in Timæo. Ante peccatum nullum homini vitium inerat, cujus Deum puderet. Peccatum propriè in sola mente est, quam à solo Deo productam esse vix inficiari ausit. Quàm verò hoc sapientissimo Deo inglorium, hominem, quem Deus voluit operis sui coronam & σποτέλεσμα, fingere prodeuntem virtutibus quidem at illis vitiorum confinio læsis?

XI. Haud feliciter sequentium temporum Judæi locum hunc disertissimum tractarunt. Ausi sunt nonnulli illud נעשרו *facere præteritum passivum tertiæ personæ, non futurum activum primæ, ac insuper fingere בצלמנו* esse verbum Mosis, hoc sensu: *Creatus est homo ad imaginem nostram, nempe humanam.* Quam putidam detorsionem meritò Abenezra vocat פירוש חסר לב *explicationem hominis fatui.* Saadias Deum fecit loquentem על מנהג מלכים *justa consuetudinem Regum, personam singularem in numero plu-*
rari,

rali, ac dictis aliis hanc Scripturæ consuetudinem firmare nititur. Sed iterum Abenezra, testes hos esse שקר עדי *testes mendacii*, clamat. Joseph Kimcki, teste Abarbanele, verbum *faciamus* retulit tum ad Deum, qui infudit animam rationalem, tum ad terram, à qua est וכוותין וגוף האדם *corpus hominis & corporeæ ejus facultates*, quomodo etiam reliquis animantibus terra dedit substantiam vitalem. Hinc scribere Mosen Genes. II. 7. *Formavit Jehova hominem è pulvere terræ, inspiravitque ei in faciem spiraculum vitæ.* Terra quidem & ejus pulvis in creatione fuit materia hominis. Non tamen ipsa fecit hominem. Materia enim est principium אצקו, cui non competit actio, sed passio & receptivitas sola. Et quomodo ad similitudinem terræ factus est homo? Etsi enim ex pulvere fuit, tamen elegans corpus à Deo concinnatum non fuit pulveri simile. Præterea ex mari producti sunt pisces, ex terra aves & bestię. Neque tamen vel aquæ piscium, vel terra avium & bestiarum activum principium statuitur. Et mirum est etiam acutissimo Maimonidi explicationem hanc potuisse blandiri. Sed patet, veritati nullum ingenii acumen par esse.

XII. Thalmudistæ in Gemara Sanhedrim c. 4. sect. II. allegant sententiam R. Jochanan: אמר יוחנן אין הקבה עושה דבר אלא אם כן נמלך בפמליא של מעלה שנ בנות : Dixit R. Jochanan, Deus nihil fecit nisi habito consilio cum familia superna, sicut dictum: *In decreto vigilum sententia & in verbo sanctorum rogatio.* Porro quid פמליא sit, docet nos Maimonides, qui explicat per *aciem*. Apparet esse vocem latinam *familia*. Ac meritò Maimonides dicit, petita esse hæc ex Schola Platonis, in qua decretum est, Deum, cum quid facit, inspicere mundum intelligentiarum, & ex earum mente Entia producere. Quod abundè est ad dogmatis illius refutationem. Et locum consultationi non amplius fuisse, supra animadvertum est. Quin Deus in opere creationis ullos sibi consiliarios adfuisse negat, Esaj. XL. 12, 13, 14. *Quis mensus est pugillo suo aquas, & caelos spithama expendit, aut complexus est trientali pulverem terræ? & ponderavit statera montes & colles lancibus? Quis expendit Spiritum Jehovæ? quis à consiliis docuit eum? cum quo communicavit consilium ut se instrueret, doceretque se iter judicii: doceret, inquam, se scientiam & viam summa prudentiæ sibi notam faceret? Quem locum meritò Maimonides Thalmudistis illis objecit.*

XIII. Abenezra, postquam diversas Rabbiorum interpretationes obelo confixit, demum ostendit eò se inclinare, verba hæc ad Angelos dicta esse, & eosdem in societatem operis esse accitos. Verba ejus: עתה אפרט דע כי כל מעשה בראשית לכבוד האדם נברא במצו השם והצמחים חוציאה אותם הארץ והמים וכל נפשות החיות ואחר כן אמר השם למלאכים נעשה אדם אנחנו נתעסק בו ולא המים והארץ *Nunc explicabo mentem meam. Noveris igitur, omnia, que ab initio facta sunt, ad gloriam hominis creata esse. Cum igitur juxta mandatum Dei terra & aqua produxerint germina & omnem animam vitalem, dixit Deus ad Angelos, Faciamus hominem: Nos occupabimur in creatione ejus, non aqua vel terra.* Nempe etiam ad Angelorum imaginem conditum esse hominem asserit. Sicut enim Angeli tum materiales sint, quatenus occupati movendis orbibus, tum spirituales, quatenus intelligentiæ, ita etiam hominem partim esse materialem, partim spiritualem. Atqui firmiter tenendum, nec Angelos fecisse hominem, nec hominem ad imaginem Angelorum creatum esse. Etenim nulla creatura creandi habet facultatem, tum quia Deus in hoc opere gloriatur, Esaj. XLII. 5. & XLV. 18. nefas est autem נכר *alienare gloriam*: tum quia nulla creatura habere potest voluntatem, quæ in se sola causa sit, quare aliud sit, adeoque vocare quod non est. Deus quidem subjecit Angelis materiam illam latè patentem ad eam movendam. Non tamen movent sine Deo concurrente. Si autem Deus communicasset Angelo facultatem creandi, voluisset ut propter eorum voluntatem creandi inciperet esse homo. Ita jam Deus vocasset hominem & creasset ad nutum Angeli, adeoque dependens fuisset ab Angelo, & tamen creatio fuisset Dei. Præterea quid egit Angelus? Quam materiæ humanæ partem produxit? An ex luto potuit plasmare opus tale, cujus omnino nulla potentia passiva in luto fuit, sed merè obedi-

dientialis? Ad quam in actum educendam necessaria fuit voluntas dominans & æterna potentia, sive potentia ἀκαταλύτη ζωῆς indissolubilis vite. Hebr. VII. 16. Nec homo imago Angelorum fuit. Quod enim Angelos materiales esse colligitur ex motu orbium cœlestium, frivolum nimis est, non ex Mose, sed ex prophana Philosophia haustum illorum, qui ad rerum cœlestium naturam cæcutiebant, non minus quam ad solem oculi nyctioracis.

XIV. Habeamus igitur pro certo, orationem Dei institutam esse ad Deum Filium & Spiritum S. eam cumprimis personam, cui Pater ostendit omnia quæ fecit, ut is similiter faciat eadem, Joh. V. 19. Atque sic voluntatem creandi hominem contineri in Θεός τῶν αἰώνων ἦν ἐπίησεν ἐν τῷ Χριστῷ, in proposito æterno quod fecit Deus in Christo, Eph. III. 11. Atque sic decebat ut Creator noster esset partim, qui nos ad spem vivam regenerat, partim, cujus Φρόνημα, sensus & factio in nobis est, quique est ἀρραβὼν καὶ ἀρχαίλητος, pignus & advocatus noster.

XV. Tempus anni quod attinet, quo Deus creavit Adamum, pendet illud à caractere creationis mundi. Creatum igitur mundum doctissimi quique, Josephus, Rabbini plerique, Lyranus Abulensis, Scaliger, Petavius, Tornielus, alii statuunt in autumno; tum quia ante Mosen caput anni erat in autumno mense videlicet Tifri, uti colligitur ex Exod. XXIII. 16. & XXXIV. 22. tum quia primus Moses novum anni principium in Nisan mense verno statuit. Proinde necessum est ante novum illum annum sacrum seu Ecclesiasticum, ut vocant, aliud anni apud Patriarchas fuerit initium, quam tempore verno. Igitur mundus à Deo videtur conditus in libræ cardine, anno periodi Julianæ 730. autumno illo, qui est ter millesimus noningentesimus octogesimus quartus ante autunnum anni ab orbe condito 3983. quo natus vulgo Christus ponitur, qui est periodi Julianæ 4713. Quæ est Scaligeri computatio. Adeoque prima dies mundi in 26. Octobris incidisset, si tunc in usu fuisset forma hæc anni, quo die æquinoctium sive medius in libræ cardinem ingressus contigit. Quem characterem mundi incæpti si sequimur, incidere creatio Adami in ultimum Octobris. Quin & in horam tertiam ejus diei asseri posset, si locum haberet sententia Irenæi, Cyrilli & Epiphani, quibus & secundas videntur fecisse duo Arabes, Patricides & Ibn-Sora; hora tertia Protoplastos creatos, sexta lapsos, nona Paradiso pulsos. Quæ tamen traditio sic satis incerta est. Incertiora adhuc & partim frigida, partim prodigiosa, quæ Thalmudici in Gemara Sanhedrim cap. 4. sect. 10. ex sententia R. Achæ filii Haninæ nugantur de die illo sexto, quem in horas duodecim distributum articulatum comminuunt, ut vel homine condendo, vel iis, quæ sive ab homine, sive de homine sunt facta, infumptus fuisse totus intelligatur. Hinc primam horam tribuunt pulveri colligendo, secundam ex illo pulvere compingendæ טַהַר sive massa informi, tertiam affingendis membris, quartam infundendæ animæ, quintam erigendo homini, atque sic deinceps. Quæ sunt putida illorum hominum nugamenta, & Scripturæ & rationis præsidio destituta.

XVI. Quæsitum etiam est de loco, in quo Deus Adamum creavit. Josephus quidem Antiq. l. 1. 2. non videtur dubitare, quin creatus sit in agro Damasceno, & hinc in Paradisum terrestrem translatus. Et probabile est, fuisse hanc traditionem admodum antiquam & in populo Dei vulgatam. Congruit etiam Topographia, quam habet Adrichomius in Theatro Terræ Sanctæ, pag. 45. Ager Damascenus distat spatio, quantum arcus jacit ab Hebron: ager usque adeo fertilis & speciosus, ut aliqui Paradisum terrestrem intelligi hic debere crediderint. Habet terram rubram & mirè tractabilem, quam Saraceni deserunt in Ægyptum, Indiam, Æthiopiæ carè vendentes. Eadem legere est apud Brocardum. Cui opinioni Josephi facile conciliantur alii, ac nominatim Tostatus, qui existimat creatum esse primum hominem apud Hebron. Nam ipse ager Damascenus proximè ab Hebron distat. Rejicit quidem opinionem hanc Salianus tanquam fictam ab Hebræis amore patriæ. Minimè ve-

rdò probabilem esse propter distantiam. Statim enim cum novo miraculo per multa terrarum spatia in Paradisum transferendum fuisse. Quæ ratio stringit fanè illos, qui Paradisum in Mesopotamia collocant. Nos non procul à Paradiso abfuisse agrum Damascenum probabimus infra.

XVII. Corpus Adami creatum est עפר מן האדמה *pulvis ex terra*, Genes. II. 7. Non caret mysterio, quòd Moses maluit dicere, hominem esse formatum & factum *pulverem de terra*, quam *ex pulvere terra*. Insinuare enim voluit divinus Scriptor, non solum terram esse materiam ex qua factus homo, sed etiam, hominem nihil aliud esse quam pulverem de terra sumptum, qui insolescendi proinde causas nullas habeat. Unde etiam *χρῆσθαι* *pulverem* primum hominem insignivit Apostolus 1. Cor. XV. 47. Corporis tamen hujus Adamici excellentiam & *εὐμορφίαν* Philo arcessit ex tribus causis. *Prima*, quia terra *νεύκλις* extitit secreta ab aquarum mole. Unde oportuerit materiam esse *ἀωγὴν*, καὶ ἄδολον καὶ καθαρὰν, *sinceram, insucatam, puramque*, ex qua proinde quicquid conficiebatur, erat inculpabile. *Secunda*, quia non ex qualibet terræ parte Deus voluit formare hanc humana specie statuat, sed ex selecta unde quaque optima excolavit optimum & purissimum. Solum enim ejusmodi templum sacratum fuisse dignum tanto hospite. *Tertia*, quia conveniebat primum hominem eundem esse pulcherrimum. Fuisse hominem primum exemplar sequentium. Semper autem pulchrius esse exemplar, & deteriora quæ exemplar sequuntur.

XVIII. Indignum multis videtur, Adami corpus ex solo terræ pulvere esse formatum, vilissimo elemento, & longè ignobiliori materia aliorum corporum, qualia sunt cœlestia. Ergo ad compositionem primi humani corporis advocavere suo arbitrio, sine suffragio Dei creatoris nescio quam *quintam essentiam* seu cœlestem materiam, qua velut glutine quodam cohæreret immortalis spiritus cum pulvere corpore. Non cogitant autem, Deo, qui ex nihilo totius mundi ornatum protulit, nec potentiam nec sapientiam defuisse exornandi ex pulvere mero corpus hominis, & cum spiritu immortalis illud conglutinandi. Nec creatoris gloria, nec creaturæ dignitas æstimanda venit ex materia, ex qua formatum corpus, sed ex ipso composito corpore, quod omnibus numeris perfectissimum, tanta membrorum elegantia, sensuum harmonia longè est supra astrorum, cœlorumque æqualitatem. Quin hodièque præstet corpus humanum corporibus cœlestibus, haud dubium est. Neque tamen cœlestem materiam ad generationem advocari constat. Et qui potuit ex nihilo cœlestia illa corpora, in luce adhuc conjuncta vocare, quidni ex pulvere, qui plus est quam nihil, elegantiam Adamici corporis meditari potuerit? Denique in fabrica rerum non tam nobilissima conducunt, quàm convenientissima. Convenientior autem corpori humano fuit materia terrestris quam cœlestis. Anima præcipuè ministeriis sensuum utitur. Organa autem sensuum ex cœlesti materia fieri non possunt. Quippe sensuum omnium fundamentum est tactus, qui positus est in primarum qualitatum mediocritate & æquali temperatione. Non est igitur quod Deo creatori ogganniant. Potius ad contemplationem tantorum in creatione nostra beneficiorum reversi, gratias ei agamus, quòd nos in pulcherrimo hoc domicilio voluit secundas sortiri.

XIX. Deo corpore Adami antiqua in Judæorum scholis agitata quæstio, an fuerit *חָדָא יְצִירָא* *uniforme* conditum, an *biforme*, ita ut à fronte Adamus, à tergo Eva, & utrumque corpus ad scapulas quasi pice agglutinatum fuerit? Adfirmat in Bereschit Rabbah Rabbi Samuel Bar Nahrian contra Rabbi Samuel. Nuper tutatus idem est Menasse Ben-Israel, Conciliatione in Genesin, quæ est VIII. ubi inter suffragia numerat R. Solomonem Jarchi, Aben-Efra, Rabbenu Babe, R. Eliezer & Isaacum Karus. Poterat etiam Maimonidem laudare, qui in Moreh Nebochim p. 2. cap. 30. consentit Magistris illis, qui dicunt *אדם וחווה נבראו כאחד מתאחדים גב לגב והיא נחלק ולקח*
 אדם וחווה נבראו כאחד מתאחדים גב לגב והיא נחלק ולקח
 אדם וחווה נבראו כאחד מתאחדים גב לגב והיא נחלק ולקח
 אדם וחווה נבראו כאחד מתאחדים גב לגב והיא נחלק ולקח

בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה. *Adam & Eva creati sunt sicut unus & tergis vel dorso conjuncti. Po-
 stea verò à Deo divisi sunt, qui dimidiam partem accepit, & fuit Eva, & adducta est ad ipsum. Imò
 & ipse Eugubinus fabulæ assentitur in Cosmopœa. Delirium solidè confutatur vel inde,
 quod Scripturæ memorant, primo solum creatum Adamum, deinde ex solitudine illa
 sumptam occasionem mulieris creandæ. Quomodo igitur in eodem corpore compa-
 ctus vir & mulier, ut ille apud Gentiles Janus bifrons, & Orpheo decantatus Cecrops
 ἀφύησ? Nec favet commento locus Genes. I. 27. ברא אותם *Ad imaginem Dei creavit eum; marem & feminaam creavit eos. Quibus enim fidi-
 culis androgynum suum ex his verbis extorquebunt? Num enim constat junctim creatos
 marem & fœminam? Si androgynum intellexisset, quidni dixisset ברא אותם potius,
 quàm ברא אותם creavit eos?**

XX. Statura corporis Adamici fuit virilis. Quippe creatus fuit potens ad dominan-
 dum bestiis terræ & ad generandum. Cujus utriusque statim atque creatus est, legem
 accepit. Cùmque Dei opera quæ immediatè producit, sint perfectissima, credibile est,
 etiam in ætate perfectissima creatum esse. Talis est autem ætas, in qua est accretionis
 consistentia, adeoque juvenilis, quæ flos & ver ætatis dici solet. Utrum verò juvenilis illa
 ætas & perfectissima seriùs primis hominibus obvenerit, quàm factum sit procedentibus
 temporibus, non admodum liquidò dixerim. Si proportio foret inter aunos vitæ & puber-
 tatis necessaria, haud dubiè flos ætatis Adamo obtigisset seriùs. Cùm enim plus quàm
 novem secula vivendo impleverit, minimùm ætas ipsi similis duorum seculorum jam
 creatum deputanda foret. Quia tamen Moses in Hebraico codice, quem solum esse authen-
 ticum credimus, annos quibus generarunt Patriarchæ, coarctat, proportio illa in-
 stantiùs urgeri nequit. Proinde putamus σαφρονέων esse, nihil hic temerè definire.

XXI. Visum est multis, Adami corpus atque adeò sequentium etiam melioris ævi ho-
 minum, robustius & eminentius productum esse, quàm appareant nostra his temporibus
 corpora. Philo Judæus primum hominem ait nos ἡ πῖς ἐν ἀμφοτέροις σαρκοβύσις, utri-
 usque partis & corporis & animæ magnitudine, ac præstantia vicisse. Prodigiòse, ut solent,
 Thalmudici in libro *Sanhedrim*, statuunt, Adamum creatum fuisse מוסף העולם ועד סופו
 à fine mundi usque ad finem. Cùmque per peccatum superfluxisset, & putruisset, Deum
 manum suam super eum posuisse, & usque ad centum ulnas staturam ejus depressisse.
 Quæ non licentia est, sed furor quidlibet adferendi. Vetusti tamen nonnulli Patres non
 dubitarunt, Adamum & prioris ævi homines grandiore statura nos anteisse. Multisque
 id conatur probare Hieronymus Magius Miscell. I. 4. Ac fuit omnino vetus & passiva ea
 opinio, uti probavit etiam adjecto suo calculo Lipsius, *Physiol.* Stoicæ III. 5. Putem
 tamen & in hoc negotio non usque adeò tutum esse ἐμβαρδεν in ea, quæ nec visa nobis,
 nec necessaria notione comperta sunt. Si enim proceriora fuere hominum primorum
 corpora, vel id ratio evincit, vel historia fidelis rerum cultos demonstrat. Ratio qui-
 dem allegatur Esdræ lib. 4. c. V. 53, 54, 55. *Alii sunt qui nati in juventute virtutis, & alii qui sub
 tempore senectutis deficiente matrice sunt nati. Considera ergo & tu, quoniam minori statura es praesens,
 qui ante vos. Et qui post vos minori quam vos, quasi jam senescentes creature, & fortitudinem juventutis
 prætereuntes.* Quæ argumentatio si solida est, & ab ævo in ævum homines sunt mino-
 res, nihil causæ est, quin jam omnes pygmei & minores simus. Neque profectò natura,
 Dei ipsius genius & potestas fatiscit unquam, vel, cum Scaligero loquor, ut asinus ad mol-
 lam fatigatur. Quod autem historiarum & experientiae subsidium jactant, illa extra con-
 troversiam aleam non sunt, & majores posteris plerisque fallacia miracula præpatrarunt,
 ut de Alexandro M. Curtius. Probavit exquisitis rationibus Galilæus de Galilæis, libro
 de motu, naturam animalia quadrupla quam nunc sunt majora efficere non posse. Interim non
 abnuet etiam ratio, Adamum aliòsque primos homines exuberare potuisse, & deinde
 ad modum certum venire à natura præscriptum intra quem staret. Nos in medio hoc
 relinquimus.

XXII. Muliebris autem corporis formatio planè & admirationis & mysteriï plena fuit. Cum somno profundo indormivisset Adam, accepit Deus unam de costis ejus, ex qua mulierem ædificavit, Genes. II. 21, 22. Atque sic Deus arctissimum conjugii vinculum adstringere, Adamo eam præstantiam conciliare, ut dici posset, ex uno sanguine omne genus humanum conditum esse, denique mysterio matrimonii Christum inter & Ecclesiam præludere voluit. Sed Adami costa, ex qua formata mulier, necessariam fuerit, an supervacanea, quæritur. Cajetanus quidem ea difficultate motus historiam hanc creationis in meras allegorias vertit, quòd aliàs statui debeat, Adamum vel fuisse monstrum, vel, post ablatam costam, mancum. Fateor non videri, costam Adami, ex qua formata est Eva, fuisse supervacaneam, & extra naturam Adami. Aliàs verè dici non potuisset, Evam ex Adamo fuisse formatam, nec Adamus Evam vocare potuisset *os ex ossibus suis*, quia costa illa non fuisset Adami os proprium & naturale. Neque tamen necessum est dici, ablatam costam, mancum fuisse, quia facile fuit Deo creatori substituere aliam.

XXIII. Neque eodem loco creatam Evam, quo Adamus fuerat, sed in ipso Paradiso, probabiliter statuunt Josephus Antiq. 1. 1. 2. Tertullianus lib. 2. contra Marcionitas. Id quod manifestum est ex ordine narrationis. Postquam Adamus in Paradisum introductus est, ad eum animalia sunt adducta, ut nomina acciperent. Post illam demum *ἐνομοθεσίαν* narratur Evæ creatio. Nec verisimilitudinem habet, Adamum ex Paradiso ante peccatum secessisse. Præterea in Paradisum à Deo translatum esse author nullus habet. Proinde in ea formata fuerit necessum est. Quod enim à nonnullis obducitur, pertinere ad dedecus Adami, si nobiliori loco mulier creata fuerit, frivolum est. Nam Adamo dignitas integra mansit, quia in ipso Paradiso Deus ipsum mulieris principium esse voluit. Neque etiam filii Adami parentibus fuissent præstantiores, si stante innocentia fuissent in Paradiso generati.

XXIV. Huic utriusque & Adami & Evæ corpori validiorem longè Deus inspiravit mentem, divinæ particulam auræ, & à corpore, ejusque naturalibus conditionibus toto genere discrepantem. Ergo dicitur Deus inflasse *באפי נשמת הים* spiraculum vitæ in nares ejus, Genes. II. 7. Multa hic in quæstionem vocantur à Philone lib. 1. Allegor. legis; Cur Deus terrigenam mentem spiritu divino dignatus sit? Cur inspiravisse dicatur? Cur *באפי* in nares ejus inspiravit? Ad primum respondet, factum id tum bonitate tum justitia divina incitante. Bonitate, quia Deus benignus cum sit, largitur bona omnibus etiam non perfectis, invitans eos *εἰς μετασίαν καὶ ζῆλον ἀρετῆς ἀμα* ut participes fiant & æmuli virtutis. Ac eandem causam esse, cur Deus nullam animam creaverit *ἀγονον ἀγαθῆ* sterilem boni, quamvis quædam sint, quibus hoc est inutile. Justitia, ne, qui punitur propter peccata, dicere posset, injuste, iniqueque secum agi, quandoquidem non inspirata sibi mente per ignorantiam boni necessariò peccandum. Utraque hæc causa male supponit, ante adventantem homini per nares spiritum fuisse ipsi *γενῆ καὶ φιλοσόμων* *τὸν νόον* mentem terrigenam & corpori addictam. Quod procul vero est. Mens enim hominis est *τὸ φρόνημα* & intelligentia ejus. Atqui hæc fuit ipse spiritus corpori donatus. Peccato etiam nullus locus est sine intelligentia. Solis enim iis, qui rationis sunt capaces, lex ponitur, proinde soli etiam peccant. Agnosco igitur, quod Deo creandæ animæ causâ fuerit propria bonitas & amor gloriæ, quam creaturis demonstrare multis modis constituerat. Et totum universum, clarissimum magnificentia divinx theatrum cui bono Deus produxisset, si deforet mens, quæ in eo spectando & fovendo non exerceretur?

XXV. Ad secundum respondet, ideo Deum dici inspirasse spiritum vitalem, ut intelligatur, in homine factam esse unionem horum trium, Dei inspirantis, mentis inspirationem capientis, & spiritus ex inspiratione accepti. Porrexisset igitur Deum *ἀφ' ἐωσῆς* *δύναμιν* *Δε* *τῆ* *μέσε* *πνεύματι* *αὐτοῦ* *τῆ* *ἀποκριμένῃ*, à se ipso manantem vim per medium spiri-
tum

tum usque subjectum. Idque hunc in finem fecisse, ut Deum cogitatione perciperet homo. Alioqui quomodo animam Deum intellecturam, nisi ipse inspirando attigisset eam, quantum fieri potuit? Neque enim humanam mentem auluram tam altè ascendere, ni Deus ipse trahendo sublevasset eam, ad se ipsum. Hic rursus Philo pro more $\omega\lambda\alpha\tau\omega\nu\iota\zeta\eta$. Hinc etiam Platonem secutus alibi animam vocat $\delta\omega\delta\sigma\pi\alpha\sigma\mu\alpha\ \tau\tilde{\nu}\ \theta\epsilon\tilde{\nu}$, partem à Deo avulsam. Qui error etiam hæreticos tum veteres tum novos velut pestilens quoddam sidus afflavit. Non potuit Deus vel uniri essentialiter cum corpore, vel sui partem avulsam ei donare, tum quia infinitus & impartibilis, tum quia quicquid in Deo est, divinæ gloriæ particeps est, atque hactenus nulli creaturæ communicabile, cum Deus gloriam suam alienare nec possit nec velit. Si Deus se univit homini, qui peccare potuit, quem ipse Deus infedit? Quid quod hominum diversorum tam diversæ sunt actiones, scientiæ, virtutes? Atqui si spiritus noster à Deo ita inspiratur, ut sit $\delta\omega\delta\sigma\pi\alpha\sigma\mu\alpha\ \tau\tilde{\nu}\ \theta\epsilon\tilde{\nu}$, cur, cum divina indoles sibi per omnia constet, tam diversarum rerum causa existit?

XXVI. Non igitur ejusmodi fuit divina hæc inspiratio, cujusmodi est illa animalium, quæ inspirant per emissionem aeris in terris. Non enim inspirationem vocat Moses ratione actionis à Deo creatore emanantis, sed ratione termini, quia creatio fuit rei spiritualis, quæ proinde נשמת החיים spiraculum vitæ appellatur. Atque ita ab effectu fortitur nomen $\epsilon\nu\epsilon\ \epsilon\sigma\epsilon\alpha$, seu operatio ipsa. Deinde concinna planè fuit hæc locutio. Quia enim homo ex duplici componitur substantia, materiali una, spirituali altera, ad indicandam hanc differentiam, corpore effecto cum anima adjungi deberet substantiæ dissimilis, perquam aptè dixit: *Et inspiravit spiraculum vitæ.* Denique insinuavit Moses, animam non ex pulvere elementisve factam esse, sed $\epsilon\tilde{\zeta}\omega\theta\epsilon\nu$ omnino advenisse. Quam rationem non ineptè Jarchius notat, his verbis $\text{עשהו מן התחתונים ומן העליונים גוף מן העליונים}$ *Fecit eum ex superioribus & inferioribus, corpus ex inferioribus, animam ex superioribus.* Huc facit illa antithesis: *Formavit Deus hominem pulverem ex terra, & inspiravit spiraculum vitæ.*

XXVII. Neque fuit necessaria talis unio inspirantis, inspirati & spiritus, ut homo Deum cogitatione sua percipere posset. Potuit enim Deus homini essentiam donare intelligentiæ capacem, etsi non decisam ex sua Divinitate. Cum enim Angelos creavit ejusdem naturæ intelligentis participes, palam est, id factum esse sine tali decisione. Non enim ex essentiæ suæ continentia particulas aliquas dissecuit. Quin in ipsa natura videmus diem oriri à sole, nec tamen quicquam à sole decerpi delibarivè.

XXVIII. Ad tertium respondet Philo, Deum in nares vel faciem hominis inspirasse animam tum naturaliter tum moraliter. *Naturaliter*, quia in facie sensus creabat, quæ pars corporis maximè animata est & inspirata. *Moraliter*, sic: quemadmodum principalis pars corporis est facies, ita animæ pars principalis est mens. Hanc solum inspirare Deum, alias non dignari hoc honore, qualia sunt $\alpha\iota\sigma\theta\eta\sigma\iota\varsigma$, $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$, $\gamma\acute{o}\nu\iota\mu\omicron\nu$, *sensus, ratiocinatio, vis generandi*, quæ non Deus sed mens inspiret & animet, $\omega\sigma\epsilon\ \tau\omicron\nu\ \mu\epsilon\nu\ \nu\theta\nu\ \epsilon\psi\psi\chi\omega\delta\tau\iota\ \epsilon\sigma\theta\ \tau\tilde{\nu}\ \theta\epsilon\tilde{\nu}\ \tau\acute{o}\ \delta\ \acute{\alpha}\lambda\omicron\gamma\omicron\nu\tau\tilde{\nu}\ \nu\theta\ \epsilon\sigma\theta\ \tau\tilde{\nu}\ \nu\theta.$ *ώσπερ γὰρ Θεός ἐστὶ τῶ ἀλόγῳ ὁ νῦς.* Atque sic mens animatur à Deo, brutum autem quod inest animæ à mente. *Est enim mens tanquam Deus partis brutæ.* Atqui Moses nec faciei nec mentis meminit. Nam quoad נשמה attinet, non necessaria est Synecdoche partis pro toto, ut faciem significet. Nec נשמה videtur animam rationalem propriè significare, etsi ita videatur etiam Abenezræ, & ex eo Fagio. Est enim à נשם *anbelavit, traxit suspiria*, quod cognitionem habet cum נשב *flavit & נשא* *efflavit*, quin & cum Græco $\alpha\iota\sigma\theta\mu\acute{\alpha}\iota\nu\omega$ *anbello*. Igitur נשמה propriè est halitus, anhelitus. Interim per translationem aliquando נשמה sumitur pro spiritu, qui est in homine, & in quo est conscientia. Quomodo accipiendus est locus Solomonis Prov. XX.26. *Lucerna Domini נשמת אדם animus hominis quæ investigat omnia interiora ventris.*

XXIX. Simpliciter igitur verba illa **וַיִּפַּח בְּאַפָּיִם נְשָׁמַת חַיִּים** significant Deum in nares hominis inspirasse halitum vitæ, hoc est, fecisse eum respirare. Unde Esaj. II. 22. jubemur quiescere ab homine **אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאַפּוֹ** *in cuius naribus est anhelitus*. Et hoc est illud **πνεῦμα** spiritus, absque quo corpus mortuum est, Jac. II. 26. Paulus interpretatur Mosen, cum primum hominem factum esse docet **εἰς ψυχῶν ζώοντων** *in animam viventem*, 1. Cor. XV. 45. Atqui, inquires, sic non continetur in his verbis animæ rationalis creatio. Sic sanè Cardinalis Perronius nobilis Sophista argutatur, ut animæ rationalis creationem & immortalitatem ex traditione non scripta arcessendam esse evincat. Fateor quidem ex vi vocis **נְשָׁמַת** non probari directè creationem animæ. At ex complexione totius sententiæ evidenter probatur, alium homini spiritum impertitum esse quàm bestiis. Cum enim aliorum animalium creationem narraret Moses, id tantum memoravit, iussisse Deum, ut terra & aqua producerent terrestria & aquatilia animalia secundum suam speciem, qua eorum anima includitur. Atqui longè aliter loquitur de anima, cum dicit, esse insufflatum spiritum. Innuitur enim, Deum simul cum anhelitu seu vita animali non ex materia ulla inspirasse animam rationalem, cujus ex solo Deo esset origo. Quin etiam abundè Moses ostendit animæ creationem, cum declaravit, hominem conditum à Deo vivere non tantum **ψυχῶν**, sed etiam ut *imaginem Dei*. Qualis vita cæteris animantibus non est concessa.

XXX. Sed de Evæ anima nihil tradit Moses. Quæ ratio sit, dubitatur. Hoc verò non obscurum esse potest Mosen perpendenti. Dixerat Deus, **אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ** *Faciam adjutorium simile ei*, Genes. II. 18. Ita vulgatus. Cui versione favet illud, quod **כְּנֶגְד** Hebræi ad similitudinem denotandam referunt; ut R. Salomon Jarchi ad Malach. I. 7. *Prohibitum nobis partiri מְנַחָה כְּנֶגְד מְנַחָה munus unum ut aliud*, id est admodum similiter. Sic Rabbitorum axioma **דְּבַר הַתּוֹרָה כְּנֶגְד בְּנֵי אָדָם** *loquitur lex more hominum*. Non ignoro quidem, alios ad usum matrimonii hic respicere. Hinc Græci vertunt **κατὰ αὐτόν**. Onkelosus **כְּקַבְלֵיהּ** *secundum antèrius ejus*. Jonathan disertè ad matrimonii usum applicat. Arabs **קַבְּאַלְתָּהּ** *secundum antèrius ejus*. Ubi notat de Dieu, **קַבַּל** Arabibus speciatim usurpari, de anteriori corporis parte, quæ opponitur **בְּרִי** tergo. Commodior tamen vulgati videtur versio. Si Adamo fecit Deus adjutorium simile sibi, quid opus fuit, quidquam deinceps exprimere aliud, nisi in quo Eva dissimilis fuit Adamo? dissimilis autem non fuit quoad animam, sed quoad modum productionis ex costa Adami. Hoc igitur expressisse abundè habuit. Et cum anima non aliter vel potuerit primitus, vel possit hodièque, quam per creationem produci, vix operæ pretium fuisset delineare, quemadmodum Evæ anima producta fuerit.

XXXI. Animam hominis secretam fuisse ab omni materia facilè colligitur. Nam materia quidem & corpus tantum figurari potest, ab alio moveri, dividi, extendi, in utero formari, suppeditata aliunde materia. At hæ proprietates alienissimæ sunt ab anima, quippe quæ ipsa figurat, movet, cogitat, vult, extensionis & divisionis experta. Neque etiam fieri potuisset, ut res corporea intelligeret illa, quæ non sunt corporea, veluti Deum & omnem veritatem divinam & rerum genera, bonitatem & malitiam, decentiam & turpitudinem, sapientiam & stultitiam. Quid quòd voluntas hominis, rationalis affectus, evehitur supra ea, quæ sensibus nota sunt & appetitu sensitivo domino ad ea quæ sensu non percipiuntur, contendit? & amat vel fugit ea, quæ ex materia non constant? Quod certò argumento est, nullam ei cum materia necessitudinem intercedere. Neque tantum mens hominis recipit notitiam rerum supra materiam positarum, verum etiam cogitatione quadam reflexa operationes, quas seniel elicit, in se ipsa expressas respicit & contemplatur. Quæ actio à re corporea nullo modo proficisci potest.

XXXII. Cum igitur mens hominis creata sit **אַבְלָחָה**, sequitur, eandem immortalem

lem esse. Hinc Christus supponit ceu natura notum: *Animam ab homine non posse interfici*, Matth. X. 28. Corporis enim membra lædi, vulnerari, secari, pungi, dividi possunt atque modis iis corrumpi. At in animam nulla ejusmodi vis est, quippe partium & divisionis expertem. Et est hic cardo, super quo volvuntur universa religionis Christianæ præcepta, animam non mori cum corpore, sed corpore quidem redeunte in pulverem spiritum reverti ad Deum, Eccles. XII. 7. Astipulatur etiam sanior Philosophia. Animam vocat actum, ἀρχὴν & ἐντελέχειαν. Nullus autem actus est potentia. Non igitur composita est, quia compositum est potentia, partes verò actus: simplex ergo si est, non est resolubilis in partes; proinde nec mortalis. Deinde si interit anima, abit in nihilum. Sic igitur ex aliquo fiet nihil. Quod si verum est, quidni ex nihilo aliquid fiet naturali potentia? Sed & natura docet, quodlibet, quod est in existentia suæ possessione, in ea remanere, donec vi majori expellatur. Non potest autem ab ullo objecto materiali vel mori vel mutari. Ipsa enim cum indivisibilis sit, & operationum suarum eam habeat conditionem, quæ partes quantitatis excludat, neque rarefactione, neque condensatione, neque temperamenti alteratione, neque qualitatum tyrannide, neque ignis divisione, neque caloris nativi evaporatione interire potest. Soli igitur potentia Dei subest, qui eam tamen in existentia in æternum conservare vult.

XXXIII. Præterea Moses docet hominem fuisse creatum *ad imaginem & similitudinem Dei*, Genes. I. 26. Quibus duabus vocibus apertum est designari עֵינֵי אֱהוָה rem unam, nempe *imaginem simillimam*. Quomodo Paulus Rom. I. 23. disertè vocat ὁμοιωµα εἰκότος, *similitudinem imaginis*, hoc est *imaginem simillimam*. Tribuit ipsi imagini τὸ ὁμοιωµα, quod facere non posset, si ejusmodi foret discrimen inter imaginem & similitudinem, quale nonnulli pravo consilio finxerunt. In imagine continetur similitudo. Cum igitur additur *similitudo imaginis* intelligitur imago simillima, probe conveniens & ἀρχέτυπον suum repræsentans. Præclare Augustinus de Genes. ad literam ap. imp. cap. 15. *Omnis imago similis est ei cujus est imago: nec tamen omne quod simile est alicui, etiam imago est ejus: sicut in speculo vel pictura quia imagines sunt, etiam similes sunt: tamen si alter ex altero natus non est, nullus eorum imago alterius dici potest. Imago enim tunc est, quum de alio exprimitur.*

XXXIV. Jarchius & author R. Nizachon imaginem Dei, ad quam creatus homo, interpretantur ideam, quam de homine expresserat Deus. Jarchii Paraphrasis habet בצלמו בדפוס שלטו *ad imaginem nostram, id est, ad typum, qui in nobis est*. Sic non plus dixisset Deus de homine, quam dici potuit de qualibet creatura. Quicquid enim Deus creavit, fecit ad ideam in intellectu ejus existentem. At Maimonides in Moreh lib. I. cap. 1. ait conditum hominem ad imaginem & similitudinem Dei מפני השכל אלהי *propter intellectum divinum, qui ipsi inest*. Intelligendi facultas communis est etiam malis, qui imaginem Dei minimè gestant. Quin intelligere quod est in non sapientibus comparatur cum notitia brutorum, Psal. XLIX. 21. Et si intellectio desidat infra sapientiam, nec jungatur cum justitia, non Dei, sed diaboli est imago. Ipsa cognitio in se est vestigium divinæ bonitatis & potentia, non illa in scripturis tantopere laudata *imago*. Absurdiores adhuc Judæi, qui in Midrasch Tillim & Vaikra Rabba, citante Raymundo Martino in *pugione Fidei* part. 3. Dist. 2. c. 3. animam hominis dicunt esse imaginem Dei, quia *implet corpus ut Deus mundum, non edit, sustentat corpus, unica est in corpore ut Deus in mundo, munda est in corpore, videt & non videtur, non dormit*: Nec locum ejus quisquam novit. Hæc quidem quadantenus hominem faciunt Deo similem, at imaginem Dei nullo modo faciunt. Quia pleraque etiam in bestiis reperiuntur, quæ imaginis divinæ minimè sunt participes.

XXXV. Nos interpretem habemus ipsum sapientem, Eccles. VII. 29. adseverantem, quod Deus hominem fecerit ישר *rectum*. Rectitudo autem illa sita fuit in *justitia & sanctitate veritatis*, Eph. IV. 23. ubi ὁσιότης & ἀληθείας *sanctitas veritatis* significat sanctum studium

dium veritatis, sive sanctitatem secundum veritatem, cujus cognitio necessaria est, ut quis Deo & proximo tribuat, quæ oportet, ne peccet, adeoque à suo exemplari & scopo aberraret. Enituit igitur imago in rectitudine tum mentis tum voluntatis. *Mentis* quidem, quatenus sapiens fuit, & veritatem cognovit. *Voluntatis* quatenus illa veritatem amavit & profecuta est ad gloriam Dei. Nam intellectus, qui iudicat hoc verum, quod apud Deum verum est, sapiens omnino & Deo similis est. Voluntas etiam, quæ eam veritatem amat, & sic quidque ut verum est, id dignè amari posse, aut etiam ad gloriam Dei debere, amat, & sic membra gubernat, sancta est, & Deo similis.

XXXVI. Rectitudinem hanc in fuisse Adamo adhuc integro, non difficulter probari potest. Etenim recta fuit mens, quia legem cognovit. Deus enim post lapsum peccatum quod in nobis est, & cujus poenas ferimus, per legem in Sinai latam accusavit, & reatum vocavit κατὰ τὸν νόμον, Gal. III. 13. Non enim ex alia lege reus est, quam ex ea, quam si fecisset, per eam vitam habuisset. Cujus autem legis reus factus est Adam, ejus oportet notitiam habuerit. Deinde testis Scriptura, legem esse insertam cordibus Gentilium, & in eorum tabula exaratam, Rom. II. 14, 15. Jer. XVII. 1. Quanto magis insita fuit intimè Adamo? qui per peccati consuetudinem, odium Dei & pravas ratiocinationes nondum à Deo abalienatus, sed rectus & integer fuit. Neque mens tantùm, sed etiam voluntas primorum hominum recta, sancta videlicet fuit. Quomodo enim recta voluntas est, quæ non sancta? quæ non ἀκακή, sine vitio? Non enim datur status medius, quem statum puræ naturæ malè consulti nonnulli vocant. Quomodo enim rationalis creatura potuit esse bona, recta, si non quæsit & cogitavit Deum, eumque pro fine suo habuit? Talis creatura non rationalis est, sed cæca, fatua, φιλαν, adeoque pudenda, misera, & carnalibus affectibus obnoxia. Si autem cogitavit & quæsit Deum, eumque pro fine suo habuit, jam non fuit ἀδύσφορος, boni malive dubia, & in puræ naturæ statu.

XXXVII. Ac talis cùm fuerit homo primus imaginis ejusmodi particeps, oportet omnino constitutus etiam fuerit sub fœdere Dei, quo Deus homini pactus sui communionem in beata vita, ea conditione, ut legi conscientiæ obediat. Nam conscientia testabatur homini, eum cum Deo habere fœdus, qui imaginem Dei servaverit & secundum eam recte fecerit, non tantum ut in pace fruatur bonis jam possessis, sed etiam ut sit justus, adeoque haberet jus & δικαίωμα illud, quo instructus petat & desideret amicitiam & communionem Dei. Quippe ratio ipsi dictabat, Deum esse remuneratorem eorum, qui ipsum quærunt, adeoque etiam rectum & sanctum illum appetitum non posse non exsatiare. Si enim Deus non voluit inveniri, & innatum desiderium summæ felicitatis implere, justum igitur non fuit, ipsum tanquam summum bonum & finem sui quærere. Unde sequeretur Deum non fuisse finem & summum bonum hominis, sed res creatas. Atqui nihil creatum finis hominis esse potuit, tum quia homo præstantior fuit omnibus creaturis; tum quia nulla creatura exsatiare potuit appetitum hominis; tum quia Deus omnibus creaturis, quas ipse fecit melior & suavior esse potest, adeoque supra illas expetendus. Ex quibus omnibus liquet, Adamum, si faceret quod conscientia dictabat, habiturum ἐξουσίαν potestatem, ut Deum appellaret Deum suum, & communionem ejus beata frueretur, adeoque sub fœdere fuisse. Accedit, quod ubique Scriptura facienti & implenti legem vitam promittat, violanti denuntiet mortem. Si igitur legem implevisset Adamus, parata erat vita æterna hæreditas. Ipse etiam Paradisus & arbor vite æternæ & beatæ vitæ significationem habuerunt.

XXXVIII. Sic fuit ortus primorum hominum. Nam primos revera fuisse in aspectabili hoc mundo, non erat, cur à quoquam in controversiam vocaretur, Theophrastum quidem Paracelsum quod attinet, distinguentem inter Adamicos & non A-

damicos homines, odio is quam applausu dignior est. Zabæos verò, qui in התורה הנכסית Adamum volunt prognatum ex viro & muliere, & ante Adamum nominant Janbular, Tzagrih & Roane, de quibus etiam in libro Cosfri edit. Buxtorf. pag. 27. non miramur, quum & ipsi æternitatem mundi statuerint. Quæ etiam author Speculi ardentis, Cracoviæ excusus, Buxtorfio in Synag. Jud. c. II. citatus de Lilitha, quæ ante Evam fuerit in Adami thoro, memorat, tam absurda sunt, quàm verè ad magicam pravitatem fovendam adducta. Sed meritissimo deridiculo & odio habitus ille nuper cum nocturnis fungis, tristi luna, natus Præadamitarum patronus, qui, cum animum induxisset, in gratiam Pontificiorum, Christianam libertatem in interpretandis Scripturis secundum μέτρον πνεύματος & πίστεως ἀναλογίαν, quæ in Protestantium Ecclesiis per Dei gratiam Pontificiæ tyrannidi successit, pipulo differre & turpiter traducere, illud facinus ausus est, ut eandem Scripturarum interpretandarum libertatem prætexeret commento impio & absurdo de hominibus infinitis seculis Adami tempora prævertentibus. Multeo huic dogmati præscribit non Scripturæ minus quàm universarum pænè gentium dissensus longè testatissimus. Altum est apud Mosen de Præadamitis silentium. An verò non conveniebat scriptione complexurum initia mundi, ea à capite repetere? An putabimus, Mosen, subactissimum in Antiquitatibus virum, tales homines parum cognitos vel exploratos habuisse? Nam quod fanaticus dicit, primo capite Mosen Præadamitarum creationem delineasse, secundo Adamitarum, non omni tantum ratione destituitur, sed & cum eo pugnat, quod sex dierum operibus ad umbilicum perductis in primo capite, deinceps Deus à creatione abstinentiæ dicitur, imò Sabbathum propterea condidisse. Ne dicam, ipsum Judaicum Sabbathum institutum, celebratumve in memoriam quietis Dominicæ septimæ diei, multis videri. Quid verò attinebat hoc Sabbathum à Judæis imitatione exprimi, si Adamus Judæorum pater ante Sabbathum illud creatus non fuit? Imò luculenter patet ex Heb. IV. 3, 4. ubi Apostolus citans Mosis verba de Sabbatho, Gen. II. 2. non obscure explicat de Sabbathismo tali, qui successit creationi Adami. Sed & hoc cognoscere velim; si in primo capite Præadamitarum describitur creatio, qui fiat, quòd nemo homo fuerit ante fictitiam illam creationem particularem Adami, qui coleret terram, quod exertè tamen à Mose dictum, Genes. II. 7. Imò & hoc ritè expediat velim; si Genes. I. 27. Moses intellexit creationem Præadamitarum, quamobrem eadem ejus versus verba repetat cap. V. 1, 2. & ita quidem, ut Adamo ea applicet? Quæ sola ratio nervos & poplites commento ita satis incidit. Quid quòd gentium regna & principes post diluvium narrantur, Genes. X. ortum duxisse à Semo, Chamo, Japeto. Hi autem parente Noè geniti ab Adamo descenderunt. Unde Apostolus adseverat, Act. XVII. 26. ex uno sanguine factum esse πάντες ἐν ἑνὶ ἁνθρώπων, ut habitarent ἐπὶ πάντῃ τῷ οὐρανῷ καὶ τῆς γῆς, in omni superficie terræ. Quod negat homo, Mosis libros archetypos esse, in eo genuinum se scepticum gerit. Quod & alibi facit cùm Phœnicia scripta Mose antiquiora obtrudere vellet. Quod primo parum compertum. Nam quas reliquias Samuel Bochartus, vir antiquitatum Græcarum & Phœniciarum longè doctissimus, Phœnicicæ linguæ in suo Phaleg collegit, authores habent non antiquiores Mose. Ipse Sanchoniaton, qui Phœnicam historiam inde à prima origine Phœnicia lingua tradidit, vetustissimus utique scriptor, vix ausit cum Mose, si antiquitatem spectes contendere. Vixit enim circa tempora Trojani belli, quibus longè Mosis anterior. Deinde parum ad rem facit. Unde enim constat in iis libris quicquam de Præadamitis traditum? Ejusmodi dolo usus pessima dogmata aliquando improbus quisque obtrudere poterit. Sed figmentum jugulat etiam Paulus, cùm Adamum vocat πρῶτον ἄνθρωπον, 1. Cor. XV. 45. Neque est quod excipiat, primum fuisse hominem Adamitarum, non Præadamitarum. Nullo enim indicio liquet,

liquet, hunc sensum esse Apostoli. Imò absolute primum hominem Apostolo Adamum vocari, manifestum ex eo, quod vocat πρώτον γεννηθέντα εἰς ψυχὴν ζῶσαν, *primum qui factus in animam viventem*. Vel igitur Præadamitas non bruta dicam fuisse; cum quibus sæpe illos tantus patronus comparat, sed lapides, arbores, vel alia quælibet sensu & vita carentia, vel Adamus omnium hominum absolute primus fuit. Hinc nulla propemodum gens, quin πρώτους hunc sit confessã, ut & in eo sœnum esse oporteat Peyrerium, qui antiquitatem vel æternitatem potius artium Chaldaicarum, eorundem summas annorum, quæ illustri Salmasio in præfat. ad Annos climactericos, & Scaligero passim explicatæ potissimum tres, αἰετῶν, νεφελῶν, σωσῶν; Dynastias Ægyptiorum, Scytharum etiam, Gallorum & Phœnicum antiquitatem; Scripturis invidis & reluctantibus, metiri voluit fabulosissimis narrationibus Herodoti, Diodori Siculi, Manethonis, Berosi, quibus vel provisum duntaxat in affectata antiquitatis gloria, vel ipsismet sua mendax visa & suspecta traditio, quod abundè monstrari possit. Contra satis confessi, Orientales primum sibi visum hominem Adamum: Quem proinde Hebræi אדם ראשון Chaldæi & Syri אדם קדמיה Arabes أصل المبدأ radicem generis humani, nec non אבו אלבשר *patrem omnis carnis* vocant. In eodem Adamo epocham suam figunt pœnè omnes Orientales. Ipsi Koptitæ æram communem ab orbe condito vocant תאריך אלטונים אבונה אדם *æram annorum patris nostri Adam*. Apud Athanas. Kircher. in Oedipo Ægypt. t. 1. p. 267. De Siamesibus habet idem Ferdinandus Mendefius de Pinto. Quod hic excipit, Adamum dici vulgo & in Scriptura primum hominem, sicut Christus dicitur secundus. Hos enim sibi oppositos tanquam duos imputationum terminos. Primum autem dici, quia ipsi primo imputata peccata, dilutum & absurdum est. Quasi verò ulla peccata sint commissa vel reclamantibus conscientiæ & cognitæ naturalis æquitatis stimulis, quæ non imputari patiatur justitia Dei sine idonea satisfactione. Et absolute primum vocet Apostolus in loco antea à me citato. Et si intelligeretur primus homo ratione illius imputationis peccati Adamus, cur Christus ratione non imputationis secundus diceretur, cum æquè sit stirps & causa primorum, quibus vi ipsius meriti peccata non imputantur? Quæ etiam sive ex historia primorum ante diluvium hominum, sive ex Paulo, Rom. V. 13, 14. adfert pro suo abortivo dogmate argumenta, adeò jam pridem à melioris notæ commentatoribus sunt expedita & dissoluta, ut arguant in hoc homine vel supinam ignorantiam rerum sacrarum, vel singularem malitiam. Hoc unum dicam, quam vanus sit ille lusus in loco Apostoli Rom. V. 13. Usque ad legem peccatum erat in mundo, peccatum autem non imputatur ubi non est lex, cujus solius munimento insisit Peyrerius. Non cogitavit Apostolum velle dicere, ante legem peccata etsi nondum expiata actu, tamen propter sponsonem Christi fuisse dissimulata & non punita. Igitur Deum ne quidem accusasse reatum usque ad legem. At per legem demum accusavisse per ὀνειδισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν, *exprobrationem lapsus*, adeoque imputasse non quidem ad pœnam, sed ad commemorandum, exprobrandum & accusandum reatum peccati adhuc extantem.

XXXIX. Adamum creatum & numeris omnibus consummatum Deus intulit in hortum amœnissimum in Eden, cui ex LXX. Interpretibus & Neh. II. 8. καὶ ἔξοχὴν hæsit nomen ἁδεδεῖσθαι *Paradisus*, Genes. II. 8. Sumptum est ex פָּרְדֵּיס *parades* quod legitur Cant. IV. 13. Paradisi quidem vocem Suidas Græcam facit: παρὰ δὲ τῶν ἁμαρτιῶν παρὰ τὸ δάσος, τὸ βρέχων, ῥημάλιον ὄνομα δεῦσθαι. παρὰ δὲ τῶν ἁμαρτιῶν παρὰ τὸ δάσος, τὸ βρέχων, ῥημάλιον ὄνομα δεῦσθαι. παρὰ δὲ τῶν ἁμαρτιῶν παρὰ τὸ δάσος, τὸ βρέχων, ῥημάλιον ὄνομα δεῦσθαι. *Paradisus dicitur à futuro δάσος rigabo, unde formatum formale nomen δεῦσθαι, quasi dicas, locus qui rigatur, & compositum ἁδεδεῖσθαι & verso v in ἁ παρὰ δὲ τῶν ἁμαρτιῶν. Alii verò dicunt παρὰ δὲ τῶν ἁμαρτιῶν dicitur esse, quod faciat δάσος, id est herbarum collectionem.* Sed natales Hebraicæ linguæ debere Aben-Ezra putat. Cornelio à Lapide

vifum, derivandum à פֶּרֶךְ fructificavit & הָדָם myrtus, quasi dicerēs *myrtorum hortum*. Potius apud Perfās natum vocabulum videtur. Certè notum iis eſſe & uſitatum teſtatur Herodotus & Xenophon, apud quos frequens mentio *ἡ Περσείων*. Unde rectè Pollux vocat *ἔσσμα βαρβαρικόν καὶ περσικόν*, *barbaricum & perſicum*. Moſi quidem Paradifus, vocatus eſt גֶּן בְּעֵדֵן quod planè perperam Vulgatus vertit *hortum voluptatis*. Nam עֵדֵן nomen regionis eſſe adeoque proprium non appellavimus, multa indicio ſunt.

XL. De ſitu Paradifi variè diſputatum eſt. Origenis quidem, Philonis Judæi & Seleucianorum nimis intempeſtiva ſententia eſt, ad allegorias hic confugientium, ut tertium cœlum paradifum eſſe evincant. Sed & paulò, quam par erat, ardentior Auguſtini & Hieronymi ætus, qui propterea hæreſeos Origenem accuſarunt. Hæreſis enim non ineſt cuilibet errori, ſed ei demum, qui in fundamentum fidei impingit. Neque ſibi Judæi conſtant, qui pertendunt, Paradifum locum eſſe, quo recipiuntur ſeparatæ animæ beatorum: quod ex libris Zoar Menaffe Ben-Ifraël repetit Probl. pag. 71. ubi & hoc tradit, ſeptem habitationes ſive gradus felicitatis, quos Theologi in Zohar הַיְכֹלֹת *palatia* vocant, in Paradifo reperiri. Quæ vaniſſima ſunt. Joſephum ſenſiſſe, Paradifum eſſe totum orbem, non auſim ego affirmare. Nam quæ producuntur ex lib. 1. c. 3. Antiq. Jud. verba nihil minùs quam hoc dicunt. Cum Ephremo apud Barcepham facit & Sulpitius Severus noſter, qui in alio orbe Paradifum collocant. Qui in America, vel in inſula Seclano, vel in inſula Taprobana, vel in inſulis fortunatis, vel in ipſa Belgarum civitate Hedino Paradifum collocant, proluxa non indigent refutatione.

XLI. Eugubinus, & ſecuti eum plerique recentiores tum noſtrates tum Papiſtæ Genebrardus, Pererius, Torniellus, alii Paradifum collocant prope Haran nundinarium Arabiæ, juxta Euphratem, induciti duobus locis Eſaj. XXXVII. 12. & Ezech. XXVII. 23. quibus Eden regio Paradifi inter gentes Orientales numeratur, & quidem prope Haran. Quibus favent aliæ etiam rationes. Nam Meſopotamia & Armenia vergunt ad Orientem, & Orientales in ſcriptura nominantur. Amœniſſimæ ſunt & uberrimæ, nec admodum à Judæa remotæ. Denique Tygri & Euphrate fluviis toto terrarum orbe notiſſimis alluuntur. Sic quidem illi. Attamen argumentum ex Prophetis illis petatum parum mihi videtur ſolidum. Poſteſt enim eadem appellatio Edenis duabus regionibus convenire, quod non malè Cajetanus urget. Nulla etiam conſecutio, Eden eſſe prope Haran in Meſopotamia, quia Haran, Chene & Eden inter Tyri negotiatores ab Ezechiele numerantur. Niſi forte placet Carthaginenses & Tubal, quos Hiſpanos volunt, in Græciam tranſcribere, vel Libyas Perſis jungere, quia eoſdem Ezechiël eodem capite digellit in eundem negotiatorum & militum ſeriem. Et ſi propter Tigris & Euphratis vicinitatem in Meſopotamia Paradifum conſtituimus, quid fiet de Geone & Phifone fluviis, quos ibi locorum non inveneris?

XLII. Non procul igitur ab eo à virorum doctiſſimorum ſententia, qui Paradifum collocant in terræ ſanctæ eo tractu, qui regionem & lacum Genefar, quem mare Galileæ ſive Tiberiadis appellant, campum magnum, convallem illuſtrem, vallem Jerechuntinam, mare denique mortuum ſive Sodomiticam regionem amplectitur. Fluvium autem, qui Paradifum irrigavit, ipſum Jordanem faciunt. Cui ſententiæ ſtatuminandæ faciunt ſequentia. *Primo* fluvium, qui Paradifum irrigaverat, Jordanem eſſe, qui totum illum tractum in Genefar ad Sodomiticam uſque regionem perlabitur, manifeſtum eſt ex deſcriptione Moſaica alveorum, qui ex fluvio Paradifum irrigante ſcaturiebant, diviſi לְאַרְבַּעָה רִאשִׁים *in quatuor capita*. Nomen primi *Phifon*, circumeuntis terram Havilah, ubi eſt aurum bdellium & lapis onychinus. Secundi *Gichon*, circumeuntis terram Chuſch. Tertii *Chiddekel* pergentis ante (ad) Orientalem plagam ante (ad) Aſſur. Quarti *Euphratis*. Qui quatuor fluvii ſi ſcaturiunt ex Jordane terram illam irrigante, conſectum negotium erit. Id duntaxat notandum malè Phifon Gangem, Gichon Nilum

lum vulgò cenferi, hoc argumento, quod tum Hevilath quam circuit Phifon, teſte Joſepho fit India, tum terram Chufch, quam circuit Gichon, Nilus præterfluat. Quid enim attinet fluvios illos ab extrema Africa & India per ambages elicere, cum reperiatur quædam Chufch feu Æthiopia & Hevilath Tigri & Euphrati vicinior. Eſt enim quædam Hevilath inter Ægyptum & Aſyriam ad finum Arabicum. Eſt item Chufch feu Æthiopia minor confinibus Arabiæ, à qua uxor Moſis, quæ Madianitis fuit, Æthiopiffa nominatur, quæque fluvio Sichor, quem Geon LXX. reddunt, Jerem. II. 18. irrigatur. Jam igitur Jordanem totamque Syriam eſſe inter Æthiopiam illam Arabiæ conterminam, in qua eſt Gichon, & terram Hevilath, quæ ad finum Arabicum pertinet, quam circuit Phifon, & Armeniam, unde Tigris & Euphrates promicant, ex tabularum inſpectione eſt certiffimum. Deinde ipſe fluvius Jordan videtur dici quaſi יַרְדֵּן *fluvius Eden. Secundo*, ipſa vox Genefar Paradifum ſona. Eſt enim שַׂרְגַּן *hortus princeps*, vel *principis*, nempe Adami. *Tertio*, Paradifus plantatus fuit מִקְרֵם *ab oriente*. At terræ ſanctæ Oriens eſt Jordanes, & illa regio, quæ trans Jordanem attributa eſt tribubus Ruben, Gad & mediæ Manafſis, uti ex Num. XXXII. 19. evidentè colligitur. Quid quòd Moſes Genef. XIII. 11. agens de ſitu convallis illuſtris & de regione Sodomorum eandem vocem uſurpat, & *reſceſſit Loth מִקְרֵם ab Oriente. Quarto*, diſertè conjunguntur quinque divinæ ſapientiæ fluvii, Phifon, Tigris, Euphrates, Jordanes & Gichon, Eccleſiaſtici XXIV. 35, 36. *Quinto*, Paradifi fluvius יַרְדֵּן *irrigavit* Paradifum adeoque reſtagnare debuit. Congruit hoc cum Jordane cujus rigata univerſa regio dicitur, antequam diſperdiſſet Jehova Sodomam & Gomorrhham, Genef. XIII. 10. Quin & Joſ. III. 15. dicitur Jordanes ripas ſuas tempore meſſis implere. *Sexto*, haud dubiè Paradifus non procul abſuit ab eo loco in quo Adamus creatus, in quo expulſus poſt lapſum habitavit, mortuus & ſepultus eſt. At creatus probabiliter ſtatuitur uti ſupra obſervavimus in agro Damafcenò, qui non longè abeſt à convalle illuſtri. Vetuſta etiam traditio allegatur à Baſilio M. *ὡς πλάτη, ἢ Ἰνδία ἀνδρῶν πῶν ἔγενετο ἐκ τῆς γῆς*, quod *prima Judæa hominem habuerit incolam*. Veteres etiam Judæi in terra Iſraelitica ponunt epocham dies numerandi, quòd Adamum eo loci habitafſe, & ibi ſic enumerare cœpiſſe autem. De qua re vide doctiſſimum Seldenum *de Jure Nat. & Gentium Hebr.* lib. III. 11. Et Henochia, quam Cain profugus ædificavit, non longè à Libano condita eſſe creditur. De qua tamen opinione infra videbimus. Denique etiam ſepultum in ipſo Calvariæ monte antiquitus traditum eſt. *Septimò*, Paradifus fuit hortus longe amœniſſimus & fertiliſſimus. Talis toto illa Jordanis regio, uti patet ex Genef. XIII. 10, 11. Regionis Genefar ſœcunditatem vide qui repræſentet Hegefipus de Excid. lib. III. 26. & Brocardus, qui poſterior etiam in ea regione copiam eiſe *promorum Paradifi*, uti vulgò appellantur, ſcribit. *Octavo*, fluvius Paradifum irrigans in quatuor fluviorum capita dividebatur, quod aliter fieri non potuit quàm terram ſubeundo, & occultis meatibus alibi in fluviorum ſcatebras erumpendo. De Jordane ſimile quid muſſitant Brocardus & Villamontius, eum ingredi mare mortuum, & rurfum egredi; ſed poſt exiguum intervallum à terra abſorberi, & ignorari, quò dilabatur, poſtquam lacum Samochonitim Genefar & Asphaltidem evaſerit. Denique convenire videtur, ut eodem loco primus Adam perdiderit humano generi felicitatem, in quo eandem reſtituit ſecundus, & ex quo Evangelium in terrarum orbem propagatum eſt. Neque obſtat huic ſententiæ locus Genef. XIII. 10. ubi regio illa, in qua Paradifum fuiſſe arbitramur; dicitur fuiſſe כַּנְן יְהוָה *ὡς ὁ παράδεισος τῆς θεῆς*, ſicut *hortus Dei*. Poſſe enim illud *Caph*, ſicut cenferi non *συγκρίματα*, ut comparationi inſerviat, ſed *ἀπακρίβη*, ut ratio reddatur, cur illa regio fuerit irrigata. Neque neceſſariò intelligi debuit Paradifus potiùs quam hortus quilibet amœniſſimus, quomodo Hebræorum more, quicquid excellit in ſuo genere, Deo tribuitur.

XLIII. Habuit autem terreſtris habitatio in Paradifo analogiam cum manſione meliori,

liori, nempe cœlesti, quam homo constanter legi obediens expectare poterat. Quippe hanc significabat Paradisus Adamo. Cogitare debuit, amplissimam posthac felicitatem se aditurum, cum nondum decurso obedientiæ curriculo, statim post sui creationem in habitatione tam felici & amœna constitueretur. Erat hæc tacita promissio, similis illi apud Jeremiam III. 16. **אֵךְ אֲשִׁיתְךָ בְּבָנִים** *Quomodo te ponam in filiis?* Hinc etiam Christus & Paulus cœlestem patriam dignantur nomine Paradisi, Luc. XXIII. 43. 2. Cor. XII. 4. Et quod splendidum, potens, fertile & copiosum est in mundo, Ezechiel passim comparat cum *horto Eden*. Quin & veteres Israëlitiæ cœlestem gloriam insigniverunt nomine **גַּן עֵדֶן** *horti Eden*.

XLIV. In horto hoc amœnissimo habuit Adam dominium & usum omnium rerum liberrimum. Dictum quippe ei est: *Subjicite vobis terram & dominamini in pisces maris, in aves cœli & in omnem bestiam, quæ se movet in terris*, Genes. I. 28. Quod dominium disertis verbis homini concessum ostendit non licuisse homini sine permissione Dei quicquam contrectare; tum etiam necesse esse, ut homo omnes cæteras creaturas in quas indulta dominatio infra se habeat, adeòque Angelos quidem juxta se, solum autem Deum factorem sui supra se habeat. Porro in eo consistebat illa subjectio, ut homo, cujuscunque rei indigeret, eam, si nondum sit facta alterius, redigat in suam potestatem, ea liberè utatur, sive ad ministerium, sive ad victum, sive ad alium quemcunque usum honestum, non tamen fruatur in eo acquiescendo. Hoc enim imago Dei ipsi indita & naturalis ratio suadebat, ne in rebus terrestribus & caducis fiduciam collocaret, reputans, non in solo pane vivere hominem, sed in omni verbo, quod exit ex ore Dei.

XLV. Quando concessit homini Deus ut sibi terram subjiceret, innuit, subjectam terræ partem futuram illius qui prior occupaverit. Et quamdiu justus dominus mansurus rei apprehensæ & prius occupatæ, tamdiu hanc fore ejus *proprietatem*. Interim quamvis voluerit Deus singulos occupare & sibi subjicere terram, tamen noluit id fieri per avaritiam & rapacitatem, ut quisque conatur velut hamo omnia improbè piscari & in suam rem cum aliorum damno convertere. Quippe non uni, non paucis collocavit mundum subigendum, sed omnibus. Dicit enim: *faciamus hominem, & dominentur, & יררו & יררו* *dominentur*, nec non **מִלֵּאן אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשׁוּהָ** *implete terram & subjicite eam* **יָרְדוּ** *dominantur*. Quibus verbis ostendit, se ea, quæ fecit, hominum omnium causa fecisse. Quid quod homines una caro sunt propter **אֶחָד מֵעַמֵּינוּ** *quædam*? Adeòque nemo unus vel pauci ita dominari mundo poterant, ut cæteri rebus necessariis carerent. Alioquin futurum, ut is ipse, qui se mundo dominari arbitraretur, indigeret, proinde minimè dominari censendus.

XLVI. Neque tantum plantis vesci integrum erat, sed ipsis etiam animalibus si cupido incesset. Quod suo loco contra Curcellæum disertè probavimus. Nunc hoc unum addere lubet, sententiam nostram loco Genes. I. 29, 30. adeò non infringi, ut eo prudenter & dextrè accepto magis etiam statuminetur. Nam v. 30. verba **לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ** *omnes olus herbe*; cur igitur idem Deus creator post diluvium, respiciens promissionem factam in creatione, dicit Genes. IX. 3. se homini dedisse **יָרֶק עֵשֶׂב** *olus herbe*? Et an animantibus concedendo olus herbæ, hominibus interdixisse censendus est olus herbæ? Nam quod disertè homini non indulsit, imo quod aliorum nempe animantium fecit, quo pacto jus sibi in illud homo arrogaret? Unde manifestum absurdum sequitur, non licuisse usque ad diluvium homini oleribus herbarum vesci. Sed idem argumentum infra recurret.

XLVII. Ex omnium arborum speciebus ad usum concessis unicam Deus exemit, nempe **עץ הדעת טוב ורע** *arborem scientia boni & mali*. Quæ arbor ex eventu nomen accepit. Erat enim **δαιμονία** hominis, *bonus* ne an *malus* futurus esset? esset ne conservaturus imaginem Dei, an diaboli imaginem induturus? Quin etiam per hanc arborem, si mandata Dei vel custodiret vel egrederetur, erat experimentum capturus, vel *boni*, æternæ videlicet beatitudinis, vel *mali*, æternæ mortis. Causas autem excipiendæ hujus arboris Deus habuit sapientissimas, quasque faciliè Protoplasti assequi valuerunt. Intererat nempe hominis cognoscere, Deum solum esse Dominum hominis, omniumque actuum & motuum ejus; adeoque Dominium illi concessum in terrestria non esse **αὐτοεργον**, sed merè **ὀμολογούμενον**, ac ejusmodi villicationem, de qua Deo sit respondendum. Quin admoneri etiam debuit homo, non esse verum & summum bonum situm in iis rebus, quæ sensum delectant, quin potius bonum beatificum & animi desideria implens extra mundum captari debere.

XLVIII. Qualis fuerit illa arbor, parum equidem liquet. Moses simpliciter vocat **עץ arborem**. Theodoretus, Moses Barcephas, Procopius, alii, quibus plerique accedunt, *ficum* fuisse autumant, inducti hac ratione, quod statim atque ederunt se contexerunt: contexerunt autem se **בעלה האנה** *foliis ficus*, atque adeò ex arbore quæ maximè vicina fuit. Quæ ratio minimè stringit. Etenim potuit illi ipsi arbori, ex qua fructum carperat, vicina fuisse ficus. Nec videtur Eva fructum apud ipsam arborem porrexisset Adamo. Probabile etiam, non statim erubuisse Evam, comesto fructu, adeoque alio se propripuisse. Quin si vel maximè statim erubisset, utique abhorruisset à fatali illa arbore, non se ejus foliis involvisset. Quomodo etiam dici potuit de ficu esse illam **תאורה לעינים** *desiderabilem oculis*? Alii *malum* fuisse credunt ex Cant. VIII. 5. **תחת התפוח** *sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua*. Atqui non constat per matrem ibi significari Evam. Et vox ipsa **תפוח** admodum generalis est, & quemlibet fructum significat spirantem & odoriferum: Proinde rectè dixerimus, Moysen usum generali voce *arboris* curiositatem nostram cohibuisse.

XLIX. Eminebat etiam in Paradiso **עץ החיים** *arbor vite*, Genes. II. 9. Insignita est eo nomine, non quòd vel instam vim habuerit conciliandi homini vitam æternam, vel præ cæteris arboribus salubris & fructuosa esset: sed quòd homini certissimo daretur pignori, futurum, ut æternæ vitæ quandoque perfecta obedientia defunctus reddatur compos. Nam quòd nescio quem physicum effectum ad præstandum homini contra morbos, & quamlibet infirmitatem præsentissimum remedium Judæi, aliique, Beda, Strabus, Magister sententiarum, Judæorum hic placita sectati, arbori huic tribuunt, minimè recipiendum est. Sive enim vi alimenti id factum putes, reliqui cibi frustra Adamo commendati fuissent: sive vi medica, Adamus quamdiu integer mansit, nullam in se morbi causam habuit, quæ medicinæ subsidio refrænari deberet. Neque tam arbor aliqua seu remedium externum necessarium fuit ad valetudinis tutelam, quàm interior **δουλία**, conspiratio & amicitia omnium partium, humidi radicalis & calidi innati recta constitutio. Proinde non à vita illa temporali nomen ei fuit *arboris vite*, sed à vita æterna seu cælesti. Idque clarè colligitur ex Genes. III. 22. ubi homo ejici debuit ex Paradiso, ne manum extendat ad arborem vitæ, ex ea comedat, atque sic vivat **עולם** *in æternum*. Sapiens Proverb. XIII. 12. **תאורה באר** *desiderium veniens comparat cum* **עץ חיים** *arbor vite*, clarè innuens lignum vitæ fuisse desideratæ & promissæ vitæ cælestis symbolum, & Proverb. III. 18. idem *Sapientiam* comparat cum *ligno vite*. Unde probamus Augustinum dicentem, datam hanc arborem non tam in *alimentum*, quàm in *Sacramentum* vitæ cælestis. Analogia inter utramque satis est perspicua, per quam docebatur Adam, vitam esse extra ipsum, talemque, quæ possessa omnem mortem excluderet & eum incorruptibilem faceret. Eamque vitam quærendam esse in **κωροζωή**, eo,

eo, qui vitam habet in se ipso incommutabilem. Eum assumendum & manducandum, ceu unicum animæ oblectamentum. Nihil prius, nihil antiquius est in pietate, quam Deum, qui vitam habet in se ipso, habere pro unica causâ vitæ, & cibo certissimo animæ. Quin etiam in hoc symbolo *Filium Dei* Adamo manifestatum, ut vitæ authorem non absolum dictu est. Is enim passim ἀναλόγως venit nomine $\square\prime\prime\eta\ \gamma\psi\ \xi\acute{\upsilon}\lambda\alpha\ \zeta\omega\eta\varsigma$, arboris vitæ. Confer Prov. III. 18. Apoc. II. 7. In eo quippe est vita & is est ἡ ζωὴ, Joh. I. 4. & XIV. 6. Conveniebat enim statim ab initio homini adhuc integro in symbolo demonstrari authorem vitæ, ut si non statim, at certè aliquando, quando ut sanator & servator manifestandus erat, Adam & filii ejus ipsum recognoscerent. Et nobis peccatoribus utile erat hoc modo ostendi, in eodem dari justitiam, in quo etiam Adamo, sub alia quidem conditione, vita proposita fuerat.

L. Beatitudinem ergo & εὐζωίαν illam primorum hominum, quod innocentem in obedientiæ cursu vitam transegerant, tantam fuisse arbitramur, ut explicandæ nulla industria par esse queat. Quæ enim excellentior conditio, & quæ Deo similiorem reddat, quam hominis non peccantis? Hinc gratia, favor, conversatio Dei, & inde secuta omnigenæ benedictionis fuenta. Non immitti affectuum flagello stimulata cupiditas, quippe quæ in bonum tantum liberè inclinaret. Nihil desideratum, cujus torqueret abientia. Non concupita quæ concupiscere malum erat. Hinc neque malorum neque mortis metus anxios reddidit. Rectè factorum conscientia admirabilem præstitit animi tranquillitatem. Quin & sapientia ac rerum cognitio intellectum ad ardua prorexit. Labet totam illam felicitatem representare verbis Philonis nostri $\omega\epsilon\lambda\ \eta\sigma\mu\omicron\pi\omicron\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$, à Gelenio ita redditis: *Quod si principem illum nostrum non tantum primum hominem sed & solum ησμοπολίτην, mundi civem dicamus, dicemus verissime, erat enim domus ei mundus & civitas. Haudquaquam manufacta ex modo creata saxorum lignorumque materia, in qua tanquam in patria securissime habitabat, alienus ab omni metu, utpote dignatus dominatione rerum terrestrium & formidandis exteris mortalibus animantibus, ut domino doctis obedire aut coactis: pacatèque vivebat in jucunditatibus innocens, quoniam autem omnis legitima civitas habet instituta sua, necesse erat mundi cives uti institutis suis toto mundo communibus. Ea sunt reclaratio naturæ, que ratio magis propriè cognominatur jus, lex divina, suum cuique, ita ut debetur & convenit, tribuens. Hujus civitatis ac reipublicæ oportebat esse quosdam ante hominem cives, qui merito dici possent magnæ urbis cives, amplissima pomeria sortiti ad habitandum, & adscripti in jus civitatis maxima perfectissimeque. Hi vero quinam alii possint esse quam rationales diviniæ naturæ partim intelligibiles in corpore æque, partim non sine corporibus, quales sunt stelle, cum his convivendo & colloquendo, verisimiliter in felicitate sincerissima degebat ille cognatus summi regis recens in lucem proditus: qui plenus largissimo spiritu divino, omnia tum dicere tum facere studebat ad placitum patris regisque sui, sequens ejus vias eisdem vestigiis, quæ virtutes viam publicam muniunt, per quas vias solis animabus fas est incedere, eum finem affectantibus, ut tandem reddantur genitori Deo similes.*

LI. Sapientiæ incomparabilis specimen edidit in ὀνομασθεσία animantium. Adductis enim animantibus quocunque demum nomine ea insigniret $\iota\omega\psi\ \nu\iota\eta$ hoc erat nomen eorum, Genes. II. 19, 20. Rectè monet Philo, Adamum animantibus ex tempore nomina imposuisse μήτ' ἀνόμεια, μήτ' ἀνάρμοσα, ἀλλ' ἐμφάνοντα ὅ μάλ' αὐτῶν ἑποικιμένων ἰδιότητος, nec impropria, nec inconvenientia, sed disertè rerum proprietates exprimentia. ὡς ἀμα λεχθήναι τε καὶ νοηθῆναι τὰς φύσεις αὐτῶν, ut ad primum vocabuli sonum mox natura cujusque nosceretur. Et merito Eusebius de Præpar. Eu. XI. 6. huc trahit verba illa Moysis: *Omne quod vocavit $\iota\omega\psi\ \nu\iota\eta$ illud ipsum erat nomen ejus. Διὰ τῆς φάναι, inquit, τῆτο ἦν ὄνομα αὐτῶ, πῖ ἀλλο ἢ κατὰ φύσιν περὶ αὐτῶ τὰς περιγραφὰς ποιήσῃσι.* Cum ait, ipsum erat nomen ejus, quid aliud quam appellationes, uti natura postulabat, inditas esse significat? Quippe quod jam impositum nomen fuerat, idem multò ante in ipsa natura inclusum fuisse, adeoque

que suam illam in appellato quoque appellationem antegressum esse declarat, quam deinde vir ille divino spiritu afflatus vi quadam superiore imposuit. Quod etiam secundum naturam imposita sunt nomina, arguit appellatio conjugis חַוְּוָה *vira*, quæ ejus originem planè pandit. Et animalium nomina Hebraica, quæ in Sacris occurrunt, naturam ipsam animalium aperiunt, uti suo loco videbimus. Quæ quidem eum sapientissimum fuisse arguunt. Nam & Plato in Cratylo eam potentiam, quæ prima rebus nomina imposuit, jure vocat $\mu\epsilon\acute{\iota}\zeta\omega$ *hanc majorem humana, & adleverat*, non alium quàm sapientissimum nomina imponere potuisse. Pulchrè Suidas in voce Αδαμ scribit, $\tau\acute{\iota} \delta' \sigma\phi\iota\alpha\varsigma \tau\acute{\alpha}\upsilon\tau\eta\varsigma \kappa\alpha\iota \Delta\iota\sigma\gamma\nu\acute{\alpha}\sigma\tau\omega\varsigma \upsilon\psi\eta\lambda\acute{o}\tau\epsilon\rho\omega\nu, \epsilon\mu\acute{\alpha}\lambda\epsilon\sigma\epsilon\nu \acute{\alpha}\nu\omicron\mu\alpha\tau\alpha \text{ \& } \Phi\upsilon\sigma\iota\nu \kappa\alpha\iota \text{ \& } \upsilon\pi\acute{o}\sigma\tau\epsilon\sigma\iota\nu \epsilon\kappa\acute{\alpha}\lambda\epsilon\kappa\tau\omega\varsigma \zeta\omega\varsigma, \acute{\omega}\sigma\pi\epsilon\rho \text{ \& } \text{ἀπορροφόμενοι} \text{ \& } \mu\epsilon\lambda\epsilon\tau\eta\sigma\alpha\varsigma, \text{ \& } \omega\sigma\sigma\tau\epsilon\phi\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu \text{ \& } \acute{\alpha}\delta\acute{\epsilon}\nu \pi\iota \omega\sigma\pi\epsilon\pi\omicron\upsilon\delta\omega\varsigma \tau\acute{\omega}\nu \delta\omicron\sigma\kappa \mu\epsilon\tau\alpha\mu\alpha\nu\theta\acute{\alpha}\nu\kappa\iota\sigma\iota\nu \acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\omicron\upsilon.$ *Quid hac sapientia & cognitione sublimius? Imposuit nomina, naturam ipsam & cuique animali vim insitam, veluti penicillo depingens & exprimens, non præmeditans, non ante contemplatus, nihil prorsus eorum ante perpeffus quàm homines postea disjunt.*

LII. Prophetico etiam spiritu polluisse demonstrat, quòd Evam ipso dormiente formatam, primum atque ex somno excitatus est, agnovit esse *os ex ossibus suis & carnem ex carne sua*, & propterea eidem indidit nomen חַוְּוָה *vira*, Genes. II. 23. Rem ita habere non poterat conjectando cognoscere. Verba enim Adami certissimam notitiam præferunt, qualis non est illa, quæ conjectura colligitur. Potuit sanè ex aspectu & conformatione membrorum, cum ita proximè eam ad se accedere videret, judicare, sibi commodum fuisse paratum adjutorium. At ex suis illud procedere ossibus, non ex limo aliave materia, prophetica demum scientia investigari potuit. Placet hic Suidas, $\acute{\alpha}\kappa \omega\sigma\pi\epsilon\rho \epsilon\mu \sigma\omicron\mu\alpha\kappa\tau\omicron\upsilon \acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\iota\kappa\alpha \omega\epsilon\lambda \tau\acute{\alpha}\upsilon\tau\eta\varsigma \epsilon\phi\theta\epsilon\gamma\epsilon\zeta\alpha\tau\omicron, \acute{\alpha}\delta\acute{\alpha} \acute{\omega}\varsigma \epsilon\kappa \tau\iota\nu\omicron \theta\epsilon\lambda\iota\alpha\varsigma \delta\omicron\mu\phi\eta\varsigma \epsilon\mu\theta\chi\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\omicron, \delta\iota\sigma\sigma\chi\omega\varsigma \tau\acute{\epsilon} \pi\omicron\lambda\acute{\upsilon}\mu\eta\eta\tau\omicron\nu \epsilon\mu\epsilon\mu\omicron \kappa\alpha\iota \theta\alpha\upsilon\mu\alpha\sigma\epsilon\nu \acute{\alpha}\pi\epsilon\phi\acute{o}\iota\beta\alpha\sigma\epsilon \lambda\acute{o}\gamma\iota\omicron\nu.$ *Non ex ore humano locutus, sed quasi quadam divina voce in ipso resonante feliciter rem affectus, celeberrimum illud & admirabile oraculum ut vates protulit.*

LIII. Felicitatem hanc incredibilem converso statu disturbavit lapsus primorum hominum, quo nihil tristius, inauspicatius nihil. Causas ejus exequi paucis conabimur.

LIV. Errant gravissimè, qui peccati causam Deo optimo & purissimo transcribunt. Etenim hominem fecit rectum, tum mente ad cognoscendum bonum suum, tum voluntate ad illud appetendum & amandum, uti supra demonstravimus. Secus si fecisset Deus, excidisset finè suæ creationis. Non aliam ob causam mundum Deus creavit, quam יְהוָה *propter seipsum & gloriam suam*. Quomodo propter se ipsum, si deforet mens, cui perfectiones suas conspiciendas glorificandasque exhiberet? si desideraretur ejusmodi voluntas, quæ ipsum amaret & suum bonum & solidum mentis cibum, quo exfatiaretur? Quomodo igitur Deus potuit hominem facere non rectum, vel ad malum & corruptionem sui $\omega\sigma\pi\epsilon\tau\eta$, *proclivem?* quomodo cum fomite concupiscentiæ, vel cum appetitu *non sui* hoc est summi boni? Quæ sententia illorum ipsorum est, qui audent nobis spumante animo id criminis impingere, quod Deum faciamus auctorem mali. Si talis concupiscentia foret opus Dei, jam dici posset tentare hominem ad peccatum, Jac. I. 13. Imò ex voluntate creatæ declinatione ab æterna voluntate & lege ad bonum non suum cognoscimus, eam, quæ declinavit, non ita esse, ut facta est. Proinde Deus in homine nihil fecit quod in ordine suo persistens peccati causa esse posset.

LV. Neque etiam *libertas* primi hominis fuit causa peccati vel possibilitatis peccandi. Nam libertas primi hominis fuit constans amor & prosecutio sui boni & fruitio ejus cum securitate & quiete, uti non malè Augustinus. Nihil magis liberum & voluntarium quam amare Deum & servire. Non malè Plutarchus, $\omega\epsilon\lambda \tau\acute{\alpha} \acute{\alpha}\nu\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu$: *Soli qui didicerunt, quid velle oporteat, vivunt & volunt. Sed indisciplinatis & ratione carentibus studiis atque actionibus si*

quod adest voluntarium, ἀρπύς ἐστὶ non ingenuum est, sed exile inter multam penitendinam. Cum igitur talis fuerit primi hominis libertas, quo pacto potuit esse causa possibilitatis peccandi? Perinde enim esset, atque si diceretur, rectam voluntatem placendi Deo & bono suo incommutabiliter adhærendi, quæ est opus Dei & pars imaginis divinæ, esse causam peccati. Sed videlicet malunt nonnulli definire libertatem indifferentiam voluntatis ad utrumque oppositorum. Quæ nullo modo vera libertas primi hominis fuit. Nam indifferentia illa præterquam quod nulli creaturæ verè inest, etiam defectio potius fuisset in libertate & in ea vacillatio, eleganter & vere ἠϕῶ: Renatus Cartesius Meditat. IV. p. m. 32. *Non opus est me in utramque partem ferri possit, sicut si liber, sed contra quò magis in unam propendeo, sive quia rationem veri & boni in ea evidenter intelligo, sive quia Deus intima cogitationis meæ ita disponit, tantò liberius illam eligo, nec sanè divina gratia, nec naturalis cognitio unquam imminuunt libertatem, sed potius augent & corroborant. Indifferentia autem illa quam experior, cum nulla me ratio in unam partem magis quam in alteram impellit, est infimus gradus libertatis, & nullam in ea perfectionem, sed tantummodo in cognitione defectum, sive negationem quandam testatur, nam si semper quid verum & bonum sit clarè viderem, nunquam de eo quid esset judicandum vel eligendum deliberarem, atque ita quamvis planè liber nunquam tamen indifferens esse possẽm.*

LVI. Quod igitur homo peccavit, intima causa fuit ejus voluntas, quæ cum condita esset mutabilis se ipsam mutavit, & de arce dominandi reòque ordine, ut cum Augustino loquar, deposuit. Non decebat enim Deum hominem creare mutabilem. Etsi enim θεοπρεπὲς fuit hominem rationalem creare & sine vitio, adeoque ad ipsum reflexum & in ipsum euntem, tamen nulla lege tenebatur, ut voluntatem ita confirmaret, ut non aliquando falsa sapientia occæcetur, & adhæresceret non vero suo bono sed sibi & rebus inferioribus. Sic enim etiam puros spiritus etsi creavit, bonos rectosque, adeoque in veritate stantes, tamen non tales creavit, ut non possent relinquere suum domicilium & in veritate non stare. Quid quòd intererat hac in parte cum primis hominem distingui à Deo, imperfectum à perfecto, minorem à majore? In ipsa rerum creatione emicuit sapientissimum hoc Dei consilium. Quippe non omnia uno pedatu fecit, sed paulatim à minoribus ad majora processit, atque eo ipso ostendit, se etiam imposterum perfectionem machinari. Placet hæc explanare verbis disertissimis D. Johannis Cocceji, *Summa Theologia* cap. 25. §. 42. *Neque enim Deus homini debitor erat representanda perfecte beatitudinis; quamvis non posset non ei se ostendere bonum ejus (Hoc veritas Deo imponebat, quia revera bonum est mens) & quia sine illo rectus & bonus homo esse non poterat. Possessio felicitatis perfecta sine injuria & sine abnegatione bonitatis divinæ poterat differrì. Similiter vero & in relictitudine hominem confirmari (quemadmodum in Angelis electis confirmata imago Dei & in sanctis per regenerationem confirmatur, & per corporis depositionem in eorum spiritu atque in regno gloriæ post resurrectionem consummatur) non erat necessarium: sed decebat Deum, si vellet hominis obedientiam in eo statu per praeceptum tentare & experiri, eumque invitare, ut ex sedere candidatus coronæ fieret, & in obedientia sua viveret.*

LVII. Occasio lapsus fuit tentatio. Moses tamen, quia historicum egit, & abundè habuit repræsentare quid mulier tentata viderit & audiverit, ipsum tentatorem diabolum non nominat, sed ejus instrumentum, serpentem, callidissimam bestiam agri. Cum hoc serpente colloquium inauspicatò inivit mulier. Hinc vocem naturalem humanam serpenti fuisse, videtur Josephus collegisse *Antiq. Jud. I. cap. 2. sub finem, in his verbis: Serpenti vocem Deus ademit, iratus ob malitiam, qua erga Adamum est usus: venenumque lingua ejus indidit.* Cum Josepho facit Basilius homilia de Paradiso. Ante illos Plato in Politico tradidit; Seculo aureo, cum rerum Saturnus potiretur, etiam cum bestis hominem colloquia miscuisse. Quod & Eusebio commemoratur de Præparat. *Evang. XII. 9.* Quæ quam absurda sint, non attinet dicere. Loquelæ enim vim non minùs homini propriam esse quam rationis constat. Nos igitur assensum Augustino præbemus, scribenti: *Diabolus solubrum in Paradiso corporali, ubi eum duobus illis hominibus, masculo & femina, animalia etiam terrefra*

terrestria cetera subdita & immoxia versabantur, animal scilicet lubricum & tortuosus anfractibus mobile, & operi suo congruum, per quem loqueretur, elegit; eoque per Angelicam presentiam præstantioremque naturam spiritali nequitia sibi subiecto & tanquam instrumento abutens, fallaciam sermocinatus est *Sæmina*, de Civ. Dei. lib. XIV. cap. 11.

LVIII. Serpentem quidem naturalem diabolicæ calliditatis satellitem fuisse, à Cyrillo, Cajetano & Eugubino si discesseris, qui Diabolum Evæ simulachrum serpentis & præstigias objecisse volunt, propemodum confitentur omnes. Sed ipsum in naturali serpente insidiarum architectum diabolum fuisse, præterquam quod jam probatum dedimus supra, alia etiam multa approbant. Hic enim ille ἀνθρώπου τοῦ ἀπ' ἀρχῆς, Joh. VIII. 44. Et qui Evam ἐξήπατησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῆς, idem ille est, per quem hominum νοημάτων φθέρονται ὑπὸ τῷ ἀπλότῳ, τῷ εἰς τὸν χεῖρόν, 2. Cor. XI. 3. Et ille ὄφης κύριος vocatur etiam diabolus & sathanas, qui seducit totum habitabilem orbem, Apoc. XII. 9. Inter Judæos fatentur R. Eliezer Pirke cap. 13. & R. Ben-Maimon in *Morè Hannoy*. lib. II. c. 30. sed fabulosa sunt, quæ de diaboli, quem Sammaelem vocant, apparitione serpenti, qui in cameli magnitudine inequantis tradunt. Verba Maimonidis Arabicè ita habent וממא יתב אן תע למא כמא בינה אל מדרש נלך לנהם דבר ויא אן אל נחש מרכוב פאנה כאן קדר גמל ואן ראקבה הו אלדי אנויה חוה ויא אלאראכב כאן סמאל והדה אלאסמיה הי יטלקונה עלי אל שמן Oportet te scire quomodo illud explicent in *Midrasch*, videlicet serpentem fuisse equitatum, qui magnitudine camelum accederet. Sessore autem eum fuisse, qui deceperat Evam, Sammaelem nempe, quam nomenclaturam Sathanæ absolute tribuunt. Consulendus doctiss. Voissin. in notis ad *Pugionem fidei* p. m. 460.

LIX. Admiratio subit, Evam serpentis colloquium sustinuisse, si ei insueta hactenus loquela fuit. Sed videlicet noverat spiritum loqui per serpentem. Et erat hæc pars πανουργίας Sathanæ, quod elegit animal non mole sed prudentia insigne. Nam singularis ille φρονιμότης & χαρημότης spiritum loquentem ut benevolum ita sapientem commendare videbatur. Præterea miraculi etiam speciem adjunxit. Superat enim hominis & animalis facultatem, ut vox articulata ex bruto exeat. Induci igitur Eva, quam ut infirmiore aggreffus est, se vivit, ut crederet, loqui Angelum bonum & miraculoso quidem modo, adeoque συνεργῆν τῷ Θεῷ cooperante per præsens signum ipso Deo.

LX. Admissus semel in familiarius colloquium serpens, obliquis artibus, dolosi luctatoris instar, de constantia Evæ expertus est. Sic enim illam alloquitur אף כי אמר הן לא תאכלו מכל עץ הגן Genes. III. 1. Poterat statim interdictum Dei de non comedendo fructu arboris ceu crudele & injustum criminari, quod utique vix Eva erat probatura. Mavult videri de Deo magnifice sentire. Quamobrem his verbis vel planè interdictum Dei in dubium revocat, adeoque accusat Adamum tanquam qui præceptum Dei Evæ mala fide recitaverat, vel serium non esse contendit, vel non absolutum; atque Evam adeo subigit, sibi ipsi fidem ne haberet. Quid enim? An Deus invideret fructum? Atqui is & optimus & liberalissimus: *Summi forma boni, livore carens*, ut canit Boëthius. Sanè verbum כי אף sonat, etiamne: verum hoc est? quomodo & ipse Chaldaeus בקושטא ארי אמור an verè dixit? transfert. Doctor larvatus hoc agit, ut mulierem retrahat à superstitione. Nempe Evæ author est ἀλογισμῶν καὶ γογγυσμῶν ratiocinationum & murmurationum, quæ certissima sunt causa corruptionis verbi Dei vel ab eo defectionis.

LXI. Demum procedit, & validissimo velut ariete admoto mulierem aggreditur, *Novit Deus*, atque sic testem Deum ipsum facit. *Non moriemini*. Hoc illud primum & apertum mendacium, quo conatus est hominem sibi subicere per alienationem à Deo, adeoque occidere. Pollicetur contra quam Deus fecerat, immortalitatem etiam peccanti & imperata Dei facere dedignant. Imò arborem à Deo prohibitam facit causam physicam

ficam producendæ etiam invito Deo salutis. Ait igitur Deo ad testimonium citato: *Novit Deus quod in die, quo comedetis ex ea, aperientur oculi vestri, eritisque sicut dii scientes bonum & malum*; Genes. III. 5. q. d. Deum testem habeo, posse vos imitari Dei fieri, dum edatis ex hoc fructu. Deus omnia vobis subjecit. In vestra igitur libertate & manu est, an velitis Deo fieri similes. Is vestram voluntatem & opus expectat. Huic medio suam vim & voluntatem Deus alligavit. Dum vos vestra voluntate influxeritis, omnino similes Deo eritis. Adeoque Draco primus hic existit τὸ αὐτεξουσίᾳ & liberi arbitrii præco. Non enim calculum adjicimus eorum sententiæ, qui putant diabolum his verbis cavillari invidiam Dei, reformidantis societatem & similitudinem aliorum. Quomodo Jarchius applicat hanc sententiam בני אנוח את בני אנוח כל Quilibet nutritius odit filios quos nutrit. Hoc non erat institutum Sathanæ, ut Deum in invidiam ullo modo traheret. Sed verbum, quod circumferebat mulier tanquam à Deo profectum, criminatur tanquam vel male intellectum, vel non ἀδόλως & sincere ab Adamo traditum. Alias qui polliceretur sibi fidem & audientiam mulieris? Quin non obscure Deo tribuit sapientiam, felicitatem & sanctitatem, quando Deum proponit & eum cui in felicitate sua per usum fructus porro consequenda sint assimilandi. Quod non est Deum invidiæ suspectum reddere.

LXII. Tentationi huic mulier procubuit. Allubuit ipsi tum bonum ostentatum, tum illa ἐξουσία & ἀποκρητοεῖα, absoluta potestas, ad quam, non satis in animo ejus pollente verbi divini memoria, voluntas non frænata timore Dei adhinnit. Atqui conveniebat ordinem Dei servare, arctè adhærere verbo & consilio Dei, non corrumpi pravis colloquiis, non quærere רבים הטבנות לוגיסμὸς πολλὰς multas ratiocinationes, & iis simplicitatem verbi divini pervertere.

LXIII. Disputant hic, ab intellectu ne an voluntate sumendum sit initium peccati? Negat Cornelius à Lapide alique Papistæ peccati initium in intellectu fuisse. Bellarminus, ut ansam habeat Calvinii & Lutheri traducendi, prolixè hic vitilitigat, ut probet, peccatum primum fuisse superbiam; sed quis non videt dubitationem quæ & in intellectu est, & defectio à Dei verbo, initium peccati fuisse? Hinc cætera peccata, quæ plurima numerari possent, ordine secuta: & in erroris societatem ipse Adamus pertractus. Nam attulit ei lethalem fructum Eva, qui & comedit, & mulieri partem reddidit, quam, quia cum Adamo edit, conficitur, bis eam circa fructum vetitum prævaricatam esse. Non necessum est sollicitè inquiri, qua ratione se passus fuerit Adam adduci, ut confors fieret culpæ mulieris? An eadem ipsi rationes suggestæ quæ mulieri? An quod viderit Evam necdum mortuam? Cum de ea re nihil scriptum sit, sapientissimè fecerimus, si curiositatem exultantem intra metas sobrietatis constrinxerimus.

LXIV. De gravitate peccati Adamici pariter non est cur multa dicamus. Fuit enim verè αἰμαρτία, ἀδελφότητα, ἀδελφότητα, peccatum, lapsus, ruina. Scotus frigida ratiuncula nixus contendit Adami peccatum veniale fuisse; quia ab extremo ad extremum non fiat transitus, nisi per medium. Peccatum autem veniale esse medium inter justitiam & peccatum mortale. Egregiè. Quasi justitia & peccatum mortale essent contraria mediata, quæ sola patiuntur processum ab extremo ad extremum per medium. Extrema sunt. *Fac hoc & vires, Maledictus omnis qui non manserit in omnibus.* Intermedium nullum Scripturæ norunt. Neque verum, quod hic Sophistæ dicunt, non peccasse Adamum graviter, quia non edidit de fructu, inordinato impulsus affectu, voluntate transgrediendi, aut quod serpenti crederet, sed in gratiam tantum uxoris, ut Aaron idolum confavit, non idololatriæ studio, sed ut populo satisfaceret. Quod ipsum facere vellent dicentem Apostolum 1. Tim. II. 14. Non satis expendunt illi, quod Apostolus idem peccatum Adami vocavit ἀδελφότητα, eamque talem, qua peccatum & mors introierunt in mundum, ita ut reatus

eius ejus ad omnes etiam homines pertingeret, Rom. V. 12, 13, 14. Sunt, qui ita suppleant Apostolum: Ἀδάμ ἐκ ἡπατήρη nempe πρώτῳ aut πρώτῳ. Eruditissimus Heinſius optime, ἐκ ἡπατήρη, id est ἑδέπω, *nondum*. Sic enim ut plurimum pro ἑδέπω Hebræi suum נל usurpant, quod per ἐκ indefinitumque modum expriment Græci. Eodem modo Syrus hoc loco נל pro quo passim נל ער Targumistæ: Hebræi בטרם טרם Græci ἑδέπω. Hoc igitur Apostolus dixerat, cum deciperetur femina, nondum deceptum Adamum fuisse. Non malè etiam Theophylactus: *Mulierem à cupiditate & tentatore Sathana esse seductam: at non eo modo seductum virum, sed à muliere.*

LXV. Malè consultà prævaricatione offensus Deus scelerum inexorabilis vindex causam dicere Protoplastos iussit. Commemorat Moſes, Genes. III. 8. *Auduisse ipsos vocem Dei ambulantis in horto לרוח היווה sub vesperam*, quo tempore se ventus attollit, & zephyrus adspirat, ut plerique vertunt. Nam & Aristoteli adnotatum Probl. 34. sect. 26. τὸν Ζέφυρον πρὸς δὲ δειλίων πνεῦν, *Zephyrum spirare temporibus vespertinis*. Hinc LXX. per τὸν δειλίων expriment. Gaza Philosophi δειλίων interpretatus est, *pomeridianis horis*. Non enim præcisè est vespera, sed tempus proximè antecedens diei, scilicet in occasum præcipitantis, ut loquitur Tacitus. Itaque Vulgatus, *ad auram, post meridiem*. Nicolao Fullero, eruditissimo viro verisimillimum videtur ἡ non tam denotare tempus, quam motum ad locum, aut etiam consilium sese moventis, ut hoc modo convertantur, *ambulantis ad auram captandam in illa die*. Hæc enim Filio Dei ἀνθρώπου πλάσας tribui, qui humana in forma Protoplastis apparuit. Vide, quæ contra Tremellianam versionem dissertavit Miscellan. III. 1. Hæc Dei voce trepidantes latebras & caliginem frustra quærent. Producentur enim à Deo, decretoria sententiam accepturi. Cum manifestum esset, serpentis suggestionem ad flagitium primum Evam, mox Adamum inductos, huic ante omnia supplicium indicitur. In quo alia serpentem naturalem, diabolum alia spectant. Ac serpentem naturalem hæc, *ut maledictus sit inter animantia omnia, ut supino ventre gradiatur, ut pulverem lingat omnibus vitæ suæ diebus; ut denique molesto hominis odio continuo toratur*. Gen. III. 14. Sed Serpentem inauditum damnavit. Quæ ratio? Non indigebat omniscius probatione. Quid igitur heic requirent acta & allegata? quid confessa? Chrysoſtomus etiam notat: In eo conspicuam voluisse Deum imparem hominis & serpentis conditionem, Hominem interrogat, indolentis patris more, *quid fecisti?* Non interrogat, sed ultione statim exequitur serpentem. Abarbanel quidem vellet, neque serpentem adlocutum Evam, neque Deum serpentem. Serpentem enim arborem scandisse, fructum decerpisse, atque sic exemplo Evam fefellisse. Dei verò verba intelligit de decreto עני עגור quia simpliciter de illo decreverit. Quæ nimis Rabbinica sunt. *Sed an pedibus instructus fuerit, antequam pinivetur queritur?* Salomon Jarchi scribit לו רגלים הוה וקראו pedes ipsi fuerunt, & præcisè sicut. Consentunt Chaldæus Paraphrastes, R. Eliezer, Moſes Bar Cepha, Ephrem, Basilus, Didymus in Catena Lipomani. Negat Cornelius à Lapide. Res sanè parum est explorata. Ex pœna tamen à Deo inflicta utcumque conjiceretur, non toto corpore reptasse, ut nunc, sed forsitan posteriore corporis parte, quod & Paræo nostro placet. Quanquam etiam dici posset, quod antea erat naturæ, id cecidisse in pœnam serpentis, ut in homine nuditas, in muliere partus.

LXVI. Diabolum verò spectant potissimum, quæ Deus v. 15. sancit: *Ponam inimicitiam inter te & mulierem: inter semen tuum & semen ejus, ipsum tibi caput conteret: Tu vero ejus calcaneum admordebis*. Hæc ita concepta sunt, ut & terrorem incuterent Sathanæ, cui deinceps ancipiti prælio contendendum cum semine mulieris, quo nomine & fideles omnes & præcipuè illorum caput Christum, Leonem de tribu Judæ, cujus brachio militant, quos ipsi Deus Pater per delectum dedit, intelligi fas est; qui lethalem capitis contritionem pro levi morsu tum hominum fidelium, tum humanitatis in Christo reddidit: ut consolationis frigidam suffunderent astantibus Adamo & Evæ, qui in reatu debendæ mortis

mortis repentinam perniciem cum extimescerent, audito horrendo in serpentem carmine, tantum non sibi se reddere jubentur, cum ejusmodi certaminis spes adfulgeret, in quo ipsi victores quondam exultaturi, dum certa fiducia semen illud promissum operiri vellent. Atque hunc sensum dulcissimæ hujus orationis superius Exerc. III. 25-31. cum jam explicatum plenissime dederimus, eò lectorem remittimus. Demum Evæ hanc pœnam Deus dicat, ut inter tormenta eniteretur prolem, obnoxia imperio viri esset, & illius à nutu penderet. Viro, ut ex maledicta terra non sine sudore victum pararet, donec rediturus ad pulverem, ex quo sumptus. Quibus posterioribus verbis comminationis factæ veritatem vidit eventu repræsentatum iri. Sic enim suus ipsum error, gravisque noxa mortalitate damnavit, quam ejus posterius per languores & mille corporis mala explemus. Sed his omnibus asperiora longè inflicurus erat, spiritualem & æternam mortem omnibus, qui ex tristi & horrendo casu per Christum non suscitantur, & ad pœnitentiam renovantur.

LXVII. Atque sic, quod cum Adamo fœdus operum Deus percusserat, propter fidem non servatam, cœpit ἐγγίζειν τῷ ἀφανισμῷ accedere ad abolitionem, Hebr. VIII. 13. Nam lex, quæ custodita poterat esse pararia amicitiae & æternæ communionis cum Deo, facta est *Διουγία τῶν ἁγίων ministerium mortis*. Certè inutilis facta promissio, quæ pars primaria fœderis fuit. Hinc Paulus Rom. VII. 10. *Inventum est præceptum, quod erat ad vitam, id ipsum mihi ad mortem*. Et 1. Cor. XV. 56. *Aculeus mortis peccatum; potentia autem peccati lex*. Hinc est, quod Scripturæ passim abrogant legi potentiam vivificandi, justificandi & servandi, & concludat omnem hominem sub peccato. Jobus disertè negat, justificari posse coram Deo *אִישׁוֹ הַיָּד נָטוּל מִן הַיָּד* natum ex muliere, cap. XV. 14. Quin omnis caro vanitatis & injustitiæ accusatur, Esaj. XL. 6, 7, 8. *vox dicentis: Prædica, & dixit, quid prædicabo? Omnis caro gramen & omne studium ejus ut flos agri. Exarefcit gramen, marcescit flos, quum Spiritus Jehovæ flaverit in illum. Certè gramen est populus: Arefcit gramen, marcessit flos, at verbum Jehovæ manet in æternum*.

LXVIII. Neque tantum abolitum fuit fœdus operum, quoad vivificandi & justificandi potentiam, sed etiam quoad potentiam *condemmandi* quoad vasa misericordiae, propter succedaneum fœdus gratiæ. Nam Dei *πολυποίκιλον* sapientia & potestas multiplex suggerat ipsi rationem exercendi misericordiam sine damno justitiæ & percutiendi novum fœdus cum peccatore, in quo homini reo decerneret Mediatorem, nempe Pontificem sanctum, sine vitio, impollutum, separatum à peccatoribus, altiore cœlis factum, adeoque comprobatum venisse ex altissimis, nasciturum ex muliere & filiis multis in gloriam jam introductis per passionem consummandum. Hic erat Deus & homo in una persona futurus JESUS CHRISTUS *ἡμῶν* *Ἰησοῦς* & assertor noster, Dominus ex cœlo, caput Ecclesiæ & Servator sui corporis. Hunc quisquis vera fiducia reciperet & tanquam arcem suam apprehenderet, ei Deus Pater in novo hoc fœdere obtulit pacem, reconciliationem & vitam. Et est hoc ipsum fœdus, quod Deus serpentem condemnans, Adamo & Evæ ex fuga, quam instituerant, retractis in Paradiso adhuc existentibus in decantatissima illa promissione, quam supra explicavimus, proposuit. Quæ promissio Ecclesiæ spes aluit & sustentavit usque ad Christi adventum in carnem, quo tempore per realem expiationem peccati promulgato novo fœdere, antiquatum etiam fœdus operum quoad terrorem, metum mortis & servitutis, cui obnoxii fuerunt Patres nondum repræsentato actu sacrificio reatus expiatorio. Atque hoc fuit Dei consilium, post lapsum Adami, & sequentium temporum œconomia & aspectus. Dignum memoratu est, quod etiam vetus Ecclesia Judaica agnovit, peccatum Adami fuisse *גורם מיתה לאותו צדיק* *causam mortis illi justo*, uti habetur in Midrasch Kohelet super Eccl. VII. 14. Ubi per *צדיק* intelligi ipsum Messiam oportere probat Raymundus in Pugione p. 121. Diff. 2. cap. 4. quem inspicere licet.

LXIX. Veste Spirituali cum se ipsi spoliassent Protoplasti & ob legem peccati in membris

bris jam hærentem nuditatem turpem & pudendam ægrè sustinerent, Deus illis pro sua bonitate paravit *עור כתנות* *tunicas pelliceas*, Genes. III. 21. Sic diabolus instar Chami hominis confusionem ex revelata turpitudine est molitus. Deus instar Semi velamentis hominum suorum turpitudinem obsepfit. Hic disparem animadvertas Dei & sathanæ genium. Origenes non veras *tunicas pelliceas* interpretatur, sed mortalia & caduca corpora, quia indignum, ex Deo facere hominis alutarium. Quæ etiam sapientia fuit fabuloso Prædamitarum patroni. Gennadius censet, arborum cortices hic vocari *pelles*: quem Theodoretus refutat. Et sanè nusquam apud Hebræos *עור* cortices arborum significat. Ex nihilo creatas existimat Procopius. Fortasse verius, Angelis ministrantibus, vel ipsis Protoplastis, occisis animantibus detractas pelles. Quod posterius si reciperetur, haud absurde, quod præstantes etiam Theologi faciunt, Adamum omnium primum statuere-
mus Sacerdotem, qui pecudes mactatas sacrificavit ad *ἱλασμόν* pro suis peccatis. Vide-
retur etiam hæc prima origo legis illius, quæ extat Levit. VII. 8. *Sacerdos, qui offert holocausti victimam, habebit ejus pellem.* Fuisse autem Adamo nudo datum illud propitiatoris, qua teguntur peccata, symbolum, ex Apoc. III. 18. colligi utcunq̄ potest.

LXX. In hoc habitu cum essent, Deus eos ex Paradiso jubet colonias migrare ad molestiores terras, fructum sui non nisi difficili & laborioso paratu reddituras. Ratio hujus expulsionis redditur, Genes. III. 22. *פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם* *ne forte mittat manum suam & sumat etiam de arbore vitæ & comedat, vivatque in seculum.* Quæ oratio est ironica & *μυμηχική* stultæ cogitationis hominis, qua imposterum sibi imponere potuisset. Supra jam diximus, cuius rei symbolum & sacramentum fuerit arbor vitæ, nempe cœlestis vitæ per obedientiam legis adipiscendæ. Noluit igitur Deus Protoplastos, postquam eo fœdere exciderunt, manere in Paradiso, & de arbore vitæ vesci, ne confusione sacramentorum, aut ejusdem sacramenti vocatione ad alium usum occasione præberet confundendi fœdera, vel ex fructu illius arboris comesto, tanquam ex opere operato vitam expectandi. Quod arguit Dei fidelissimi patris gratiam & bonitatem, amoventis lapidem offensionis. Ipsi autem Paradiso addit custodem *את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת* *Cherubim & rutilantem gladium versatilem.* v. 24. Per Cherubim Theodoretus intelligit spectra & terribiles animalium formas. Jarchius *מלאכי חבלה* *Angelum malum.* Rectius Augustinus & Chrysostomus interpretantur *Angelos bonos*, quos Moses populo Israelitico voluit hoc nomine indicare, quia figuræ illæ duæ Angelorum ministerium repræsentantes, in operculo propitiatorii Cherubim appellantur. An autem fuerit eadem figura Angelorum Paradisum custodientium, nempe alata, & quamdiu ministerium illud duraverit, tanquam res incompetas transmittimus. Gladium verò versatilem Thomas Aquinas de zona torrida, quam propter flammæum illum ardorem inhabitabilem putavit, accipit. Quod frigidum nimis est, tum quia Paradisus circa zonam torridam minimè situs fuit, tum quia nostris temporibus orbis habitabilis factus est, ut cum Verulamio loquar, *fenestratus*, cognitum est, regiones sub illa Zona esse temperatissimas. Fuit igitur *להט החרב המתהפכת* species gladii modo visibili ab Angelis vibrati. Quomodo etiam Angelus, qui apparuit Josuæ, stabat cum gladio suo stricto, Jos. VI. 1.

LXXI. Quo tempore mundi facta sit illa *μετοικεσία* Adami, disputavimus alibi contra Curcellæum. Incertum autem, in quam terræ regionem traductus fuerit. Josephus simpliciter ait, eos ex horto *ἐν τῷ ἑσπερον τόπον* rejectos esse. Patricides Annal. p. 15. vult expulsos esse *עלי גבל מן גבאל אלהנר* *in montem unum ex montibus India.* Montem ipsum Abu Muhammed Mustaphi Ben-Hafen vocat *סרנדיב* *Sarandib.* Est autem Sarandib insula maris Orientalis Harichend dicti, quæ est ipsa Taprobana. De Muhammedico hocce commento prolixè disserentem consulite Seldenum de Synedriis Hebræorum lib. 1. cap. 11. Sed ex situ Paradisi, quem supra fiximus, cognoscetur eum in Judæa expulsulum habitasse, fortassis non procul eo loco, quo conditus erat, nempe in agro Damasceno, in eo

tractu, in quo postea Hebron fuit. Certè Hebron dicta קריית ארבע *Kiriath-arbe* πόλις τεσσάρων *civitas quatuor virorum*, quia ibi habitaverunt quatuor viri, Adam, Abraham, Isaac, Jacob. Nec procul abeunt, qui Adamum habitasse in monte Moriah cum Jonathane Paraphraste Chaldæo censent, quia porta Paradisi erat ei monti vicina, ut loquitur R. Eliezer, cap. 20.

LXXII. De Adami in tristi exilio studiis nihil traditum ab Mose. Hoc ipsum & Evam infatiabiliter egisse piè, contra quam quondam hæretici fenserunt, credimus, ut in gratiam cum suo Creatore redirent. Invitaverat ipsum illustris promissio de semine mulieris, à qua Evam dictam *matrem viventium*, supra §. 5. animadvertimus. Sacrificasse videtur Deo, atque hac *σωματική γυμνασία* suam in hospitatorem Jesum, qui pretiosum aliquando sanguinem pro noxio erat reatu interpositurus, fiduciam testatissimam edidisse. Pererio hæc una ratio, quod salvatus Adamus fuerit, validissimè placet, quia sepultus in monte Calvaria, ut qui primus peccati fuerat author, primus etiam vim crucis Christi experiretur. Hoc accepisse se dicit ex Origene, Athanasio, Cypriano, Ambrosio, Augustino, Theophylacto. Jam olim ob hanc sententiam Origenem derisit Hieronymus in cap. 27. Matt. quia Adamus in Hebron fuerit sepultus, & latro alter Christo à latere pendens vim crucis Christi nullam fenserit. Pœnitentiam autem Adamum egisse apud R. Eliezer cap. 20. Judæi agnoscunt. Imò Cabbalisticæ in Jetzira scribunt: *Deum misisse Angelum Razielem Adami præceptorum, qui ipsum solaretur.* Cæterum Orientales tradunt, artium disciplinarumque callentissimum fuisse. Theologum fuisse, Philosophum, Medicum, Astrologum, Chymicum, Mathematicum ex Rabbiorum & Paraphrastæ ejusdem Samaritani in Pentateuchum testimoniis asserit Kircherius Oedip. Ægypt. Tom. II. p. 1. Class. II. p. 42.

LXXIII. Sic vitam mortalem ad annum usque nongentesimum & trigentesimum extraxit. Quæ ætas grandis utique si secundum solares annos putamus, quibus hodie utimur. Fuisse quidem inter Græcos constat, qui menstruos hic annos intelligerent. Quorum nimis absurda est sententia, uti proprio in loco videbimus. Certa Dei destinatione factum nulli dubitamus, quod tantam senectutem attingeret. Sic enim cœlestia oracula & sapientiam suam faciliori negotio tamdiu superstes tradidit. Favebant inter externa remedia, uti plerique putant, benignitas & vigor naturæ, in victu & potu moderatio ac simplicitas, ciborum saluberrimorum à sciente & prudente selectus, solerter institutus, cœli ac siderum positio, & si quid aliud. De genuina autem longævitatatis causa prolixius suo loco inquirimus. Morti autem vicinus advocat Schetum, Enochum, Kainanem, Mahalaëlem, & testamento illis injungit, ut corpus suum myrrha, thure & cassia condirent, & in spelunca duplicata collocarent, quæ in meditullio terræ; si Patricidi & Elmacino fides est. Vide sis authorem Cofri pag. 83. Hebræorum vetus est traditio, de qua obiter supra agimus, quàmque etiam Hieronymus in *Loci* in voce *Arbec*, & in *Traditionibus Hebraicis in Genesim*, Eugesippus in *descriptione terre Sanctæ*, Jarchius alique commemorant, sepultum esse Adamum Hebrone, quæ alio nomine vocata fuerit קריית ארבע *Kiriath-arbe* civitas quatuor virorum ibi sepultorum, Adami, Abrahami, Isaaci, Jacobi. Quod cum de tribus posterioribus verè dicatur, de Adamo etiam conantur probare ex Jos. XIV. 15. Et Doctores Cabbalisticæ nomine ישראל *Israëlis* observant contineri omnes Hebrone sepultos, Isaacum, Jacobum, Saram, Rebeccam, Adamum, Abrahamum, Leam. Funus curatum à Schetho in Juchasin, ab Enocho in Sader Olam scriptum reperimus. Ab ipso verò Deo censuit Rabbi Rachumai terræ matri corpus mandatum. Penes quos fides esto. De Evæ morte, quia Scripturæ tacuerunt, nihil dicere habemus.

LXXIV. Historiæ hujus, sicut eam Mosaicæ narrationis filium secuti pertexuimus, ruderata, & liceat sic loqui parietinæ quædam in Gentilium etiam scriptis visuntur. Sathanas enim, cum Scripturas ipsas & rerum antiquas origines abolere adversante veritatis

vi, atque sic passivam traditionem penitus sufflaminare non posset, conatus est verum admixtione falsi corrumpere, atque hoc modo mendacium & superstitionem Gentibus instillare. Coronidis igitur loco animus est scintillas in Gentilium scriptis micantes elicere, ut tanto firmiori nexu Mosaicæ narrationis veritatem adstringamus. Simili enim videmus instituto Josephum in Apionem, Aristobulum apud Eusebium, ipsum Eusebium de *Præp. Evangel.* Iulium exhortatione ad Græcos, Tertullianum in Apologetico, Firmicum, aliosque ostendere solitos, veteres Philosophos, Poetas & Historicos sacras nonnunquam historias attigisse.

LXXV. Adami nomen disertè habet Sanchoniaton, uti apparet ex iis, quæ Philo Biblius translata posteris reliquit. Ibi enim $\pi\epsilon\upsilon\tau\acute{o}\varsigma\ \rho\omicron\upsilon\upsilon$ vocatur $\alpha\delta\alpha\mu$ Adam. Evæ nomen in antiquissimis Græcorum mysteriis extat, in quibus acclamari solitum $\epsilon\upsilon\alpha$. Adana antiqua Ciliciæ urbs condita à Syris, in memoriam primi hominis ita nuncupata. Græci enim, cum non habeant voces in Mexeutes, pro $\alpha\delta\alpha\mu$ dixere $\alpha\delta\alpha\nu$, & additâ terminatione $\alpha\delta\alpha\nu\ \sigma$, quem, ut ait Stephanus, terræ cœlique filium esse credebant. Eundem aliter dictum Saturnum & Rheam habet Stephanus. Nempe quia Saturnus primus homo, Rheæ, prima omnium mater Eva. Propter quam rationem etiam Noachum, hominum post diluvium principem sub nomine Saturni coluerunt. Neque alius videtur fuisse $\alpha\delta\eta\varsigma$ sive Dis quàm Adam, qui è terra & in terram rediit. Quid Germanorum Numina, Manus & Isis? Dixero, verba sunt Gerhardi Johannis Vossii, *Germanis fuisse reliquias primæ Traditionis de Adam & Eva: quorum ille Mannus sit hæc Isis. Nam quomodo Adam, quod hominem notat, ac $\mu\alpha\lambda\prime\ \epsilon\zeta\omicron\chi\lambda\upsilon\mu\alpha\upsilon\epsilon\mu$ marem, commodius reddidissent suâ linguâ quàm mannum? Aman autem mulier dici potuit mamma. Sed non fuit hoc in usu Germanis. Ac fortasse ex longa traditione retinuerunt nomen Ischa, ac postea ex Ischa Isis.* de Orig. & Progr. Idololatriæ, I. 38.

LXXVI. Hominem postremò omnium & coronidis loco creatum habet Ovidius, *Metamorph. lib. I.*

Sanctius his animal mentisque capacius altæ

Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,

Natus homo est.

Eundem ex luto formasse Deum $\gamma\alpha\iota\nu\ \iota\delta\acute{\epsilon}\ \phi\upsilon\pi\omicron\nu\tau\epsilon$ terram aquâ macerantem Hesiodus prodidit operibus & diebus. Quid quod Callimachæ in Scazonte $\pi\iota\lambda\acute{o}\varsigma\ \acute{o}\ \sigma\epsilon\gamma\mu\eta\delta\epsilon\iota$ lutum Prometheus? non aliunde quàm quia ex vetusta traditione constitit, primum hominem ex luto formatum. Quin etiam, Censorino teste, visum est Democrito Abderitæ, primos homines ex aqua limoque primum procreatos esse. Quod & Epicurus sensisse videtur.

LXXVII. Sathanæ Mofen depravanti acceptum ferri debet, quod de primo homine Androgyno apud Platonem legitur. Lubet ea de re adscribere Eusebii locum *Præparat. Eu. XII. 12.* cujus verba à Vigerò translata. *Præterea quod ait Moses, Ade verò non erit adiutor similis ei, & immisit Deus ecstasim in ipsum, & sopivit eum, tulitque unam de costis ejus & replevit carnem pro ea, & edificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem. Id Plato, licet quo sensu dictum fuerit, ignoraret, abs se tamen auditum fuisse palam ostendit. Quanquam Aristophani, qui utpote Comædiarum scriptor, res etiam gravissimas deridere consueverat, huic sermonem tribuit. Sic enim illum in convivio loquentem facit. Ac primum quidem, inquit, naturam humanam ejusque conditiones nosse vos oportet. Neque enim eadem, qua nunc est, natura olim nostra fuit, sed longè diversa. Primum enim genera hominum fuerunt omnino tria, non duo tantum, uti sicut hoc tempore, mas ac femina: sed tertium insuper erat cum utroque commune, quod nudo tantum relicto nomine prorsus evanuit. Tum enim Androgynum erat tam formâ quàm nomine ex utroque maris ac femine sexu constatum. Deinceps more suo cavillatus, hæc addit. Hunc in modum loquutus apud eum Jupiter, bisariam homines secuit, ut qui vel auriculus condiendi animo abscinderet, vel pilis ora divideret. Atque is ut quemque secuerat, huic Apollinem jubebat, vultum cervicisque dimidium, eam in partem, quâ scelus esset, convertere, ut sua hujus scissionis aspectu, modestior homo fieret. Tum cæteris eum quoque mederi iussit.*

LXXVIII. Quia Moses homini in nares inspiratum spiritum commemorat, impostor Sathanas Gentilibus persuasit, animam hominis esse *Divina particulam aure*, ut Horatius; ei inesse *Ætherium sensum*, ut Virgilius loquuntur, & Juvenalis Satyra XV. apertè:

Sensum à cœlesti demissum traximus arce.

Plinius lib. II. 26. *Hiparchus nunquam satis laudatur, ut quo nemo magis approbaverit cognitionem cum homine siderum, animasque nostras partem esse cœli.* Nec quisquam de ea re disertior Virgilio sexto *Æneidos*, & *Georgicor.* quarto, cujus versus notissimi. Jam & hominis ad *imaginem Dei* conditi meminit Ovidius: *Quam - - -*

Finxit in effigiem moderantem cuncta Deorum, &c.

Similiter Euryfus Pythagoreus lib. de *fortuna*, hominem ait effectum ab optimo artifice, *ὅς ἐπιχρῖται δὲ πρὸς αὐτὸν ἀρχετύπω χρώμενος ἑαυτῷ*, qui in eo effingendo se ipsum habuit exemplar. Domini hominibus concessi rursus Ovidius meminit *Metamorph.* I. verbis jam laudatis,

Sanctius his, &c.

Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset.

LXXIX. Paradisi vulgata apud Gentiles fama fuit. Quid enim apud Homerum *hortus Alcinoi*? Quid fons ille, qui *ἀνὰ κῆπον ἀπαντα εὐδναται*, toto diffunditur horto? Quin vix ovum similius ovo, quam Paradiso ille in Platonis convivio *Διὸς κῆπος*, Jovis hortus? Non meo, sed Eusebii doctissimi iudicio insisto, cujus verba Præparat. *Evang.* XII. 11. apponere e re fuerit. *Sub ipsa*, inquit, *mundi cunabula Dei Paradisum aliquem extitisse, ubi homo à serpente per mulierem in fraudem inductus fuerit, Moses arcana quadam oratione commemorat.* Hujus verba palam tantum & apertè, non immutata, audi sis quemadmodum in *Symposio* allegoricè Plato expresserit. *Quem enim ille Dei Paradisum, hic Jovis hortum appellavit: Serpentis ac fraudis per eum concinnate loco, insidiantem paupertatem introduxit: primi hominis vice, quem Dei consilium ac providentia tanquam filium paulò ante natum produxerat, Porum quendam Metidos (hoc est consilii) filium subjecit, pro eo denique, ut conditi mundi sub cunabula diceret, sub Veneris ortum dicere maluit, ut hoc allegorie genere mundi speciem ac pulchritudinem adumbraret.* Sic igitur ad verbum ipse loquitur. *Nata Venus cum esset, inquit, convivium Dii celebrant, quos inter Porus etiam Metidis filius discubuit. Cane sub exitum, paupertas eò, utpote lautum ad epulum aliquid emendicatora, hæreatque in vestibulo: cum Porus neclare ebrius, necdum enim vinum ullum erat, Jovis in hortum ingressus, alto somno corripitur. Hic paupertas occultè ac per insidias id agens, ut inopia sublevandæ causâ, prolem ex Porro susciperet, juxta illum accubuit, amorèque concepit. Hic ipse, quibus sane mentem illam Moses, subobscurò licet, expressit. Possent huc trahi Hesperidum horti, quibus antiquitatem nihil prius admiratam esse scribit Plinius *Hist. Nat.* XIX. 4. Nec vanitatis arguerim, qui ex *Ἰγυ* Eden, existimant descendisse Græcorum *ἡδονὴν voluptas* & Poëtarum *Adonidem* Priapi patrem, cuius cultus in insula Cipro sub nomine Thamuzi ad Syros transiisse creditum est.*

LXXX. Innocentiæ statum adumbrat *aureum seculum* Hesiodo & Ovidio ita decantatum, ut exemplæ admixtione falsi, quod studiosè author mendacii adspersit, de cætero manifesta appareant vestigia innocentie, simplicitatis & beatitudinis primorum hominum. Dicæarchus Peripateticus citatus tum Porphyrio tum Varoni, inquit, *τῶς παλαιὰς καὶ ἐγὺς θεῶν γεγονάτας βελτίους τε ὄντας φύσιν καὶ ἄεθρον ἐζητάτας βίον ὡς χρυσῶν χρῆσόνον νομίζεσθαι.* *Primos illos Diisque proximos mortales optime fuisse indolis, vitamque vivisse optimam, unde & auream dici atatem.* Ne Indis quidem incognita hæc. Quid enim sibi volunt ista Calani Indi apud Strabonem lib. 15. *Ἐπὶ ἀληθιμονῆς οἱ ἄνθρωποι καὶ τροφῆς εἰς ὕβριν ἐξέπεσον. Ζεὺς δὲ μισόσας τὴν κατὰσασιν ἠφάνισε πάντα, καὶ ἄλλ' ἅπαντα τὸν βίον ἀπέδειξε.* *Homines olim præ copia rerum ac deliciis ad contumeliam se transfudere, quem statum exosus Deus omnia ea abolevit, aliudque vitæ genus per laborem agenda instituit.* De eodem statu suffragium Platonis habet

habet Eusebius de Præp. Evang. XII. 13. *Primam, inquit, hominum vitam in Dei Paradiso Moses ductam esse scribit, ubi eorum curam sine ullo divitiarum opumque commercio Deus ipse gereret, omniaque ipsis absque ulla vel semente vel agrorum cultura nascerentur, cum interim eo, qui deinde secutus est, amictu nudi essent. Quæ omnia Philosophum audi græcè totidem pene verbis explicantem. Illos, inquit, pascebat Deus, tum eos per sese regens, quo modo nunc homines, diviniore animantis naturam sortiti, alia quædam inferioris ac deterioris conditionis animalia pascere consueverant. Quo dum ipse munere fungeretur, nullæ dum Republicæ erant, nec ducebantur uxores, nec liberi suscipiebantur, (omnes quippe tum ex terra, superiorum omnium obliiti, reviviscebant.) Verùm ista cum abessent omnia, fructum affatim ex quercubus, aliisque passim arboribus suppetebat, utique quos sine ullo cultu, ipsa sponte terra profunderet. Nudi præterea nullisque ut plurimum stragulis sub dio passim debebant: quippe qui & tempestatum clementiori temperatione uterentur, & in tanta vi herbarum ex terræ visceribus existentium, mollium quoque tororum copiam haberent. Vitam, mi Socrates, hominum olim sub Saturno degentium audiisti: presentem verò, qualem sub Jove fuisse serunt, præsens ipse ac per te te sentis. Quod de nuditate primorum hominum Plato, idem etiam Ægyptiis innotuit teste Diodoro Siculo lib. 1. τὸς ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώπων, μηδεὶς τῶ θεοῦ βίον ἡγεσίμων ἐνεργήεντες ἀπιπῶντος ἀλόγειν γυμνῶς μὲν ἐδοῦντο ἅντας δεικνύσας δὲ καὶ πρὸς τροφῆς δ' ἡμέτερον παντελῶς ἀνδρανοήτας, Primos homines enim nihil eorum, quæ sunt ad vitam utilia, repertum adhuc esset, vixisse durius, quippe nullâ veste amictos, domicilii & ignis insuetos, mansuetioris victus rudes.*

LXXXI. Seductio mulieris & inde secuta pleno alveo mala non omninò ignorarunt Gentes. Sermonis serpentis cum Eva umbra quædam reperitur apud Platonem adve- rantem, primos homines cum brutis conversatos esse. Non pigebit de eadem re audire rursus Eusebium de Præp. Evang. lib. XII. 14. *Scriptit etiam Moses, quod serpens erat callidior cunctis animantibus; nec non quibus verbis & serpens cum muliere, & mulier cum serpente loquuta fuerit, ipsamque adeo serpentis agendi rationem exposuit. Jam audi quid in simili genere Plato scripserit. Si alium Saturni, inquit, summo in otio, summamque non cum hominibus modo, sed etiam cum bestiis familiari sermone agendi potestate, iis omnibus ad Philosophiæ studium utebantur: tam inter sese mutuò, quam cum bestiis ipsis versando, & ab unaquaque natura sciscitando, num quid de versum ab aliis vi quadam singulâri propriâque sentiret, ut hoc pacto suam quandam à quibusque prudentia stipem acciperent; liquet omnino, atatis illius homines infinitis ad beatè vivendum præsiidiis nostros superasse. Sin autem abdomini, belluando ac perpotando servientes, fabulas tantum ejusmodi, quas de ipsis vulgò circumferunt, in mutua illa cum inter sese, tum etiam cum bestiis consuetudine tractabant, de hoc quoque, meo quidem judicio, facillè admodum liquidòque statuatur. Verùm ista quidem missa faciamus, dum nobis idomei cujusdam indicis copia facta sit, ex quo resciamus, num illius ævi homines, aliqua doctrinâ ac bene scienterque dicendi cupiditate ducerentur.*

LXXXII. Serpentem, qui Evam malis suasionibus illaqueaverat, jam olim Indis notum fuisse narrat Maimonides in עבודת ה' הנבטיית cultu Nabathæo. Quin & Pherecydes Syrus Pythagoræ discipulus mali principem facit ὀφιοῦνέα, dæmonum de cælo deturbatorum ducem, apud Augustinum de Civit. Dei, XIV. 11. Pertinet huc, quod in antiquissimis Græcorum mysteriis Serpens demonstratus & ostentui habitus. Atque hæc obiter adducere placuit, ut manifestum faciamus, quod Moses narravit, quodammodo etiam Gentibus innotuisse. Qui enim talia oppugnant, quia non per omnia Mosaicæ narrationi consentanea, nihil agunt. Non intelligunt, vulgatas ejusmodi traditiones injuriâ temporum, Dei judicio, & diaboli fraudibus ita corruptas esse, ut diligentia & judicio opus sit ad eas descæcandas, & verum à falso discernendum.